Эхэ һайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

1921 оной декабриин 21-һээ гарана

Олониитын-политическэ газетэ

1991 МАРТ 12 ВТОРНИК

№ 51 (18674)

сэн 6 мүн.

ХҮНДЭТЭ НҮХЭДҮҮД! Буряадай ССР-эй Верховно Советэй ээлжээтэ бэшэ сесси мүнөөдэр боложо, манай һунгаһан депутадуудай хэр сэсэн байһанһаа дулдыдан, РСФСР-эй референдум тухай тон шухала шиидхэбэри абтахань. Зуб зам олдохо аабза гээд найданабди.

СОЮЗАЙ ТҮЛӨӨ...

Бидэ һүүлшын шатада хүрэжэ ерээд байнабди. Хэрбээ Союзна хэлсээндэ гараа табижа шадаагүй һаанай, гүрэн түрымнай һандаран һалахань холо бэшэ.

Мүнөө үедэ үдэр, час бүхэн тон үнэтэй байна. Мартын 17-до совет хүнүүд СССР гүрэнэйнгөө шэнэ ёһоор саашадаа мандахын түлөө дуугаа үгэхэл зэргэтэй. Адли тэгшэ эрхэтэй, бүх дааһан байдалтай республикануд шэнэдхэгдэнэн федераци боложо түбхинэбэл, хамаг юумэнай наашаа хараха, сэхэлдихэ бэшэ юм гү?

Минии һанахада, үшөөл олон хүнүүд гүрэнэйнгөө тон хүндэ байдалда ороһыень мэдэбэшье, урдэнайхяараа амталан байһан зандаа. Иимэ че сагта өөрынгөө бодолые гүйлгэжэ, хубилган шэнэдхэлгын түлөө тэмсээгүй һаа, ажабайдалһаа холо гээгдэхэ байһамнай ойлгосотой.

Бодоод үзэел. Орон соомнай үймөө хулгөонэй боложол байхада, элдэб тороной «демократууд» нэгэн ниигэм Союзаймнай урдаһаа ани зэргын ехэ хүдэлмэри ябуулжа байна гээшэб.

Харин коммунистнуудай, партийна организациинуудай хүдэлмэри юундэ харагданагүйб? Юундэ тэдэнэр хүн зонтой хөөрэлдэнэгүй гээшэб?

Иигэжэ хэлэхэдээ, би нэн түрүүн партиин рескомой секретарьнарые, бусадшье хүдэлмэрилэгшэдые ухаандаа оруулнаб.

Би өөрөө наһанайнгаа амталатада гараһаншье һаа, хүн зонтой, наһажаал хүнүүдтэй, залуушуултай хөөрэлдэжэ ябадагби.

Тэдээндэ шадаха зэргээрээ референдумэй удха шанар тухай ойлгуулхые оролдоноб. Тэзэ хүнүүдтэ юумэ ойлгуулха гээшэ ехэл хүшэр болонхой. Жэшээлбэл, трамвайда, автобусто һуурһанай түлөө ямар ехэ түлбэри түлэдэг болохомнай гээшэб?

Республикымнай Министрнүүдэй Совет иимэрхүү тогтоол абахадаа, ядахын сагта хүн зондоо ойлгуулхые оролдоогүй байһаниинь гайхалтай.

Эдэ бүгэдые референдумдэ ерэхэдээ, хүнүүд толгойдоо оруулха байһаниинь мэдээжэ.

Зүгөөр бидэ шэнээр байгуулагдаһан Союзгүйгөөр саашадаа дабшажа шадахагүйбди гэжэ ойлгохо ёһотойбди.

Т. САНЖИЕВА,
пенсионер.

ЗАЛУУШУУЛАЙ ҺАНАМЖАНУУД

Мартын 17-до үнгэргэдэхэеэ байһан СССР-эй референдум тухай Буряадай багшанарай дээдэ һургуулиин оюутантай, зарим багшанартай манай штатнабэшэ корреспондент Доржи Болотов уулзажа: «Та шэнэдхэгдэһэн Союзай түлөө дуугаа үгэхэ гүт, али буруушаахэ байна гүт? гэһэн асуудал табиба.

С. ЦЫДЫПОВА, IV курсын оюутан:

— Минии бодоходо, Советскэ Союзаймнай улам бүри хүгжөө һаань, өхэл һайн байгаа. Манай гүрэндэ ажаһуудаг арадуудай хоорондохи хэни барисаан жаргалшье, гашуудалшье соогуур хэдэн олон жэлдэ бахюжэн ерэһэн гээшэ.

Энэ болохоёо байһан референдумдэ эхэ, эсэгэнэрэйнгээ табиһан һуури эбдэхэгүйн тула би шэнэдхэгдэһэн Союзай түлөө дуугаа үгэхэб.

Б. ДАМДИНОВ, II курсын оюутан:

— Би энэ референдумдэ хаба дахадаа, Союзай түлөө байхаб. Жэшээлбэл, гүрэмнай нэгэ томо гэгшын машина шэнги гэлэй. Нэгэ хубинь эбдэрбэл, машинамнай муугаар ябажа эхилхэ, хоёрынь һалабал, тэрэ зогсожошье болохо ха юм. Тиимэһээ шэнэдхэгдэһэн федерациин түлөө бүгэдөөрэн дуугаа үгөө һаамнай, машинамнай жэгдэржэ, тогтууригүй ябажа эхилхэ гэжэ һананаб.

И. В. ДАГБАЕВА, буряад хэлэ бэшэгэй факультедэй хитад хэлэнэй багша:

— Би хадаа энэ референдумдэ Союзнай улам саашаа мандаг гэжэ хэлэхэ байнаб. Юундэб гэхэдэ, мүнөө үеын хүшэр байдалһаа нэгэ нэгэрээ гарахамнай бэрхэтэй байна бшуу. Гүрэмнай, республикануудгар гараа барилсаад, суг хамта ябаа һаа, ямаршье бэрхэшээлһээ айхагүй болоно.

Л БУДАЖАПОВА, III курсын оюутан:

— Минии Эхэ орон —СССР болоно. Ажабайдалдамнай шиидхэгдээгүй асуудлнуудай, бэрхэшээлнүүдэй олоншье һаань, бүх һулаар табижа болохогүй. Энэ агуухэ гүрэнэйнмай бутаржа үнаа һаань, юун болохо гээшэб? Экономикоёо, армияа хубаалдаха гэхэ мэтэ элдэб олон таарамжагүй асуудлнууд гараха болоно ха юм. Тиимэһээ би ниитэ нэгэн СССР-эй түлөөб.

СОЮЗАЙ ТҮЛӨӨ ЯАБУУЛЖА БАЙНА

Мартын 17-до үнгэргэдэхэеэ Буряадай багшанарай дээдэ һургуулиин оюутантай, зарим багшанартай манай штатнабэшэ корреспондент Доржи Болотов уулзажа: «Та шэнэдхэгдэһэн Союзай түлөө дуугаа үгэхэ гүт, али буруушаахэ байна гүт? гэһэн асуудал табиба.

С. ЦЫДЫПОВА, IV курсын оюутан:

— Минии бодоходо, Советскэ Союзаймнай улам бүри хүгжөө һаань, өхэл һайн байгаа. Манай гүрэндэ ажаһуудаг арадуудай хоорондохи хэни барисаан жаргалшье, гашуудалшье соогуур хэдэн олон жэлдэ бахюжэн ерэһэн гээшэ.

Энэ болохоёо байһан референдумдэ эхэ, эсэгэнэрэйнгээ табиһан һуури эбдэхэгүйн тула би шэнэдхэгдэһэн Союзай түлөө дуугаа үгэхэб.

Б. ДАМДИНОВ, II курсын оюутан:

— Би энэ референдумдэ хабаадахадаа, Союзай түлөө байхаб. Жэшээлбэл, гүрэмнай нэгэ томо гэгшын машина шэнги гэлэй. Нэгэ хубинь эбдэрбэл, машинамнай муугаар ябажа эхилхэ, хоёрынь һалабал, тэрэ зогсожошье болохо ха юм. Тиимэһээ шэнэдхэгдэһэн федерациин түлөө бүгэдөөрэн дуугаа үгөө һаамнай, машинамнай жэгдэржэ, тогтууригүй ябажа эхилхэ гэжэ һананаб.

— Би хадаа энэ референдумдэ Союзнай улам саашаа мандаг гэжэ хэлэхэ байнаб. Юундэб гэхэдэ, мүнөө үеын хүшэр байдалһаа нэгэ нэгэрээ гарахамнай бэрхэтэй байна бшуу. Гүрэмнай, республикануудгар гараа барилсаад, суг хамта ябаа һаа, ямаршье бэрхэшээлһээ айхагүй болоно.

Л БУДАЖАПОВА, III курсын оюутан:

— Минии Эхэ орон —СССР болоно. Ажабайдалдамнай шиидхэгдээгүй асуудлнуудай, бэрхэшээлнүүдэй олоншье һаань, бүх һулаар табижа болохогүй. Энэ агуухэ гүрэнэйнмай бутаржа үнаа һаань, юун болохо гээшэб? Экономикоёо, армияа хубаалдаха гэхэ мэтэ элдэб олон таарамжагүй асуудлнууд гараха болоно ха юм. Тиимэһээ би ниитэ нэгэн СССР-эй түлөөб.

ТОДО ХАРЮУ ҮГТЭБЭГҮЙ

Буряадай ССР-эй Верховно Сүүдэй арадай заседательнуудаар һунгагдаһан, Верховно Советэй сесси дээрэ баталагдаһан зуу гаран хүнүүд һая Верховно Сүүдтэ үригдажа, Улаан тугай хажууда, тангаригаа үгэжэ, үнэмшэлгээ гартаа абаба.

Республикын прокурор Буряадай ССР-эй арадай депутат А. Ф. Покацкий, Буряадай ССР-эй Верховно Советэй саг үргэлжын комитедэй түрүүлэгшэ, Буряадай ССР-эй арадай депутат Г. К. Языков гэгшэд тус уулзалгада хабаадажа, үгэнүүдые хэлэһэн байна.

Һүүлээрнь Буряадай ССР-эй Верховно Сүүдэй арадай заседателяар хоёр зарлалда хүдэлһэн, арадай депутадуудай Улаан-Удын горсоветэй депутат Е. И. Гусляков дээдэ шатын сүүдтэ түрүүшынхээ һунгагдаад байһан арадай түлөөлэгшэнэртэй өөрынгөө дүй дүршэлтэй хубаалдаха зуураа, арадай заседательда ямар шанар шэнжэнүүдэй шухала байһан тушаа онсолон тэмдэглэв.

Республикымнай Верховно Сүүдэй Түрүүлэгшэ А. О. Хориноев урда тээнь үнэн зүрхэнөө оролдожо, һайнаар хүдэлмэрилһэн арадай заседательнуудта баяр баясхалан хүргэжэ, мүнгэн шангуудые барюулба.

Арадай заседательнууд һүүлдэнь уголовно болон гражданска хэрэгүүдэй талаар туһатай мэдээсэлнүүдые шагнаһан, урдахи зорилгонуудтаяа тодоор танилцаһан байха юм.

Д. ТОКТОХОЕВА.

ШАХАА ТАНГАРИГ ҮГТЭБЭ

Буряадай ССР-эй Верховно Сүүдэй арадай депутат А. Ф. Покацкий, Буряадай ССР-эй Верховно Советэй саг үргэлжын комитедэй түрүүлэгшэ, Буряадай ССР-эй арадай депутат Г. К. Языков гэгшэд тус уулзалгада хабаадажа, үгэнүүдые хэлэһэн байна.

Һүүлээрнь Буряадай ССР-эй Верховно Сүүдэй арадай заседателяар хоёр зарлалда хүдэлһэн, арадай депутадуудай Улаан-Удын горсоветэй депутат Е. И. Гусляков дээдэ шатын сүүдтэ түрүүшынхээ һунгагдаад байһан арадай түлөөлэгшэнэртэй өөрынгөө дүй дүршэлтэй хубаалдаха зуураа, арадай заседательда ямар шанар шэнжэнүүдэй шухала байһан тушаа онсолон тэмдэглэв.

Республикымнай Верховно Сүүдэй Түрүүлэгшэ А. О. Хориноев урда тээнь үнэн зүрхэнөө оролдожо, һайнаар хүдэлмэрилһэн арадай заседательнуудта баяр баясхалан хүргэжэ, мүнгэн шангуудые барюулба.

Арадай заседательнууд һүүлдэнь уголовно болон гражданска хэрэгүүдэй талаар туһатай мэдээсэлнүүдые шагнаһан, урдахи зорилгонуудтаяа тодоор танилцаһан байха юм.

Д. ТОКТОХОЕВА.

СССР-эй Верховно Советэй сесси

ХҮШЭР БАЙДАЛҺАА ХАМТААРАА ГАРАХА

Ороной Верховно Советэй сессиин ээлжээтэ хүдэлмэриин үдэр СССР-эй Президент М. С. Горбачев үгэ хэлэбэ. Урда тээнь болоһон Федерациин Советэй заседани тухай мэдээсэл гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэ хэхэдээ, манай Союзда тохёолдоһон байдалай хэдэн гол зүйлнүүд дээрэ тогтоһон байгаа.

Ороной экономико хүшэр хүндэ байдалда оронхой гэжэ онсолон заагаад, республикануд болон регионуудай тохёолдоһон байдалһаа ганса гансаараа гараха ермэлэлнь эгээн ехэ алдуу болоно гэжэ Президент тэмдэглэбэ. Хамтыг хүсөөр лэ энэ байдалһаа гаража болохо гэжэ тэрэ хэлээ. Ажахынууд хоорондын урданай холбоо барисаа һэргээхэ хэрэгтэй гэбэ.

Совет экономикые дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оруулалгада туһа болохо хуулиин проектнүүдые хойшолуулангүй хаража үзэхые СССР-эй Верховно Советэй, гэшүүдые Президент уряалаа. Парламентаринуудай асуудалнуудта тэрэ харюусаһан байгаа.

Гадна СССР-эй Аюулгүйе сахиха Советэй бүридэлдэ дурадхагдаһан кандидатурануудые сесси хаража үзэбэ.

(ТАСС).

РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй

У К А З

Ю. Ф. МУРУЕВТА «РСФСР-эй АРАДАЙ АРТИСТ» ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Совет хореографическа искусствын талаар ехэ аша габьяатай байһанайнь түлөө Буряадай оперо болон баледэй академическэ театрай баледэй солист Муруев Юрий Фроловичто «РСФСР-эй арадай артист» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

РСФСР-эй Верховно Советэй Түрүүлэгшэ Б. Н. ЕЛЬЦИН.

Москва, РСФСР-эй Советүүдэй байшан.
1991 оной февралиин 25.

РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумэй

У К А З

БУРЯАДАЙ ССР-эй ОЙ МОДОНОЙ АЖАХЫН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ «ТҮЙМЭР САРАЛГАДА ШЭН ЗОРИГ ГАРГАҺАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР ШАГНАХА ТУХАЙ

Ойн түймэр сараха үедэ шэн зориг гаргаһанай түлөө «Түймэр саралгада шэн зориг гаргаһанай түлөө» медаляар шагнаха:

Бабкин Виктор Константиновичые — Сэлэнгын ажахынуудай хоорондын ой модоной ажахын хүдэлмэрилэгшэн (наһа баһаһан хойнонь).

Матвеев Федор Борисовичые — Сэлэнгын ой модоной мелиоративна станциин хүдэлмэрилэгшэн (наһа баһаһан хойнонь).

Плеханов Георгий Ивановичые — Сэлэнгын ой модоной мелиоративна станциин хүдэлмэрилэгшэн (наһа баһаһан хойнонь).

РСФСР-эй Верховно Советэй Түрүүлэгшэ Б. Н. ЕЛЬЦИН.

Москва, РСФСР-эй Советүүдэй байшан.
1991 оной февралиин 25.

Буряадай ССР-эй арадай депутадуудай анхаралда

Буряадай ССР-эй Верховно Советэй ээлжээтэ бэшэ сесси 1991 оной мартын 12-то үглөөнэй 10 сагта Советүүдэй байшангай конференц-зал соо нээгдэхэ.

«Буряадай ССР-эй газар дээрэ РСФСР-эй референдум үнгэргэхэ тухай» асуудал сесси дээрэ хаража үзэгдэхэ юм.

нгэрһэн жэлэй эхээр республикын Министрнүүдэй Совет заседаниин зал соо зантай уулзалгадаа сугларһан түрүү һаалишадай хэнһанамжа, дурадхалнууд анхармаар, һонирхолдохэдэ, Илангаяа Иваалгын ной һуралсалай «Байгал» Түбэй фермын бүлэг эдэнэй дундаһаа онилгараа бэлэй, Магад, эдэ бухы фермээрээ үнеэн жэлдээ 5032 килоһу абаһандаа иимээр гаргажа болоо. Уулзалгын республикын эрхим шадай клубай гэшүүн ермэлэгшэдэй соорэмэлэгшэдэй

һаалишадай мүрысөөн үргэдэг лэ

АЖАЛАЙ БААТАР

мүрысөөнэй гуримай зубшэн хэлсэхэ үеүршье халуун хөөрэлүргэдоо һэн. Илангаяа Мухар-Шэбэрэй һаалишад ажалай дүнгүүдые согсолхотансашьо үнеэдэй һу хараада абаха бэшэ, аһа абаһан бүлэг үнеэдсэльдоо һаагдаһан һунэй анхарха шухала тэмдэглэдэ бэлэй. Тодорхой, эрхимэй дэлэнгынь тула гансашье үнеэн жэлдээ 5000 килоһу haаха бэшэ, мүн бү800 центнерһээ бага продукци үйлэдбэрилхэ табигдаа һэм шуу. Бооүзэхэдэ, иимэ дүн гэшэ бэлэн бэшэ даа. оной дүнгөөр республаалишадай дундаһаа оной нэрэ зэргэдэ хурГоза Апполоновна Таэнэ нэрэ зэргээ өөрийн, үлөохын түлөө тэмөөришье-хүшэр бэлэй. районой суута һаалиэлэй эхинһээ хойшо ехэ үлөө тэмсэлдэ оролсоога шадабариһа гарган, зэргэзээ ажаллаа юм. бэй фермэ хэр үгһаа түүхэтэй ааб даа. Энэн бүрийөө табси мянгаан килограмм һу һаажа, хүниие гайхуулхагүйш. Урдандаа манай аха заха һаалишадай нэгэн Любовь Николаевна мүрысөөнэй манлайда ябадаг һэммнай. Эндэ унинһөө хойшо ажалладаг хүнүүдтэй хөөрэлдэхэдэ, һаалишад, малшадай дүй дүршэл, арга шадабари олон жэлдэ мүлигдэжэ, эрхэ байдалдань таарангяар нарижуулагданхай юм гэлсэгшэ һэн. Би эндэ ажаллахадаа, «нюусьень» ойлгохо болооб. Һаалишад фермэдэ эртүүр ерээ һаа, үдэшэ болотор ажаллана. Үдэртөө эндээ сайлаад, үхэршэдтэйгээ хамта үнеэдээ эдэлүүлжэ, харуулһалжа, һаажа үнгэргэдэг. Иигэжэ холодонгүй ажаллаагүй һаа, һу ехээр һаахань бэрхэтэй,— гээд, Роза Аполлоновна хөөрэнэ.

Энэ нүхэрэймнай бүлэг соо һу шэмээр ехэ үнеэд һүүлэй үедэ олошороо. Тиимэһээ эдэ үнеэдээ тон һайнаар харуулһална бшуу. Заримдаа үнеэдэй һу шэмын эрид дээшэлхэ үеэр тэрэ онсо һутэй үнеэдээ үдэртэ хэдэн удаа һаана. Тэрэгүйдэнь дэлэнгынь һүөөр дэлбэржэ, хөбдарай үбшэндэ дайрагдажа магадгүй ха юм. Сагаан эдеэ элбэг сохэор үйлэдбэрилхэ оньһо, нюусьень тааһан Роза Табитуева, һүүлэй жэлнүүдтэ уялгата жэлэйнгээ амаралтые үбэлдөө абажа хэрэглэдэг болочхой. Һүнэй дээшэлхэ үеэр гэхэ гү, али эун, намар, мүн хабарай сагта амаралтада гарахадань, үнеэдэй һу шэмэ эрид доошолонхой байдаг. Иигэжэ, үнеэдээ эзэгүй орхижо, хохидолдо орохогүйн тула тэрэ үнеэдэйнгээ тугалһанай удаа амарна гээшэл даа.

— Урдань намартса, нажартаашье жэлэйнгээ амаралта абадаг һэмди. Бүлэг үнеэдээ халаанай һаалишанда даалгаад, хэды захяа, заабарилсаншье һаань, һу шэмэнь эрид доошолонхой байхал даа. Эндэ шууяа татаха бэшэл һэн хойноо үнеэдэйнгээ һу шэмые дээшэлүүлжэ, хуушанайнь хэмжээндэ хүргэхэр түлөө аһаншадалаараа оролдохош. Юрэдөө, хожомынь һайса бодожо үзөөд, үбэлэй сагта амаралтада гараһхай, сүлөөтэйхэн ябанаб даа,— гэжэ Роза Аполлоновна һаяхан уулзахадаа, хэлээ һэн.

Симментал үүлтэрэй үнеэнһээ жэлдээ 5000 килограмм һу һааха гээшэ эндэхи һаалишадай гол зорилго болонхой. Һүүлэй жэлнүүдтэ эдэ һаалишад ажахынгаа хүтэлбэрилэгшэд болон институдай эрдэмтэдтэ хандажа, симментал үүлтэрэй малые үгы хэнгүй, үсхэбэрилжэ үргэлжэлүүлхые тэмсэнэ. Ушарыг хадаа иланГаяа ажахынь мэргэжэлтэй республикын эрим ажахынуудые һажаажа, симменталай орондо хара алаг гү, али холмогор үүлтэрэй үнеэдые фермэдэнь харуулһалжа үсхэбэрилхэ тухай һанаашалаа ха юм. Магад иимэ үүлтэрэй мал олошоруулжа, һайн үүлтэрэй буха, эмэ хашараг, гүнжадые симменталһаа бүри дээгүүр сэнтэйгээр худалдажа олзотохо байһандаа найдажа болоо. Юрэдөө, һаалишадайнгаа эрид арсахада, хараалханаа бэелүүлэнгүй орхёо бэлэй. Эндэ һаалишадшье зуб арсалта хээ гэхээр. Юуб гэхэдэ, тарилгын газараар тон бага эн ажахы һу шэмэтэй ондоо үүлтэрэй үнеэдые ядамаггүй хэнгахаар олон зүйлэй шанартай, шэмэтэй тэжээл даб дээрэ хеанаһаа бэлэдхэхэб даа. Мүнөө симментал үүлтэрэйнь малай эдижэ байһан үбһэ тэжээлээр хара алаг, холмогор үүлтэрэй үнеэд һу шэмэеэ дээшэлүүлхэнээ байтагай һайнаар сидо орожо бирахагүй ха юм.

— Шиидхэхээр асуудал олон даа. Нёдондо үнеэн бүрийөө 5186 килограмм һу һаажа, харуулһалжа байһан өөрынгөө бүлэгһөө бүхыдөө 829 центнер һу үйлэдбэрилөө хүм. Сагаан эдеэ ехээр абахань хүшэр байгаа. Тэжээл дуталдаа. Энэл гасаланһаа гарадаг һаа, гэжэ һанагшабди. Мүнөө байрамнай шэнэ, һайн,— гэжэ Роза Аполлоновна Табитуева хэлээ һэн.

Сл. ДОРЖИЕВ.

ТҮРҮҮ ОНОЛ АРГААР

эгшэ жэлдэ локомотивнабарилгын заводой бусад предприятинадли хүндэ хүшэр байдалжэ гараа. Ажал эмын бригадна онол арслэгдэ энэнь муу үүрэ үзүүлнэн байна. Мубригада эндэ тоологзаводто ажалладаг бухы ришэдэй 65 процент гаданнуудта хүдэлнэ гээ-

эрхилэлгын шэнэ эрлда ороходоо, бригадрдай, ажахын тоосоонь гэрэй, дизельнэ, транцехүүдэй бригадануухинь подрядта оронгуримаар хүдэлдэг хүүдэй олонхинь бадлсэнэй ёһоор прорэгэлгшэдтэ эльгэхэ үүм бэлүүлжэ шадаа. эдэ, вагон заһабарилэй В. И. Ровенский, электромашина цехэй П. В. Корытова, В. А. Никитин, А. В. Кодыков, А. В. Борисов, С. И. Денега, шэрэм шудхалгын цехэй Л. С. Головина гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригадануудхүндэ байдалда ажаллабашье, амжалта туйлаа. Эдэ бригадануудта үсөөн хүн хүдэлбэшье, үрэ бүтээсэтэйгээр ажаллажа, даабаринуудаа жэншэдгүй дүүргэнэ. Иигэжэ һайнаар хүдэлхэдөө, тэдэнэр ёһотоор урмашуулагденашье. Бусад бригадануудайхида орходоо, салин хүлһэниинь 20—35 процентээр ехэ юм.

Ажахын тоосооной гуримаар хүдэлдэг бригадануудта 775 хүн тоологдоно. Үнгэргэшэ жэлдэ 7 коллектив энэ гуримда ороһон байна. Ажахын тоосоото бригаданууд энэ хугасаа соо 166,1 мянган түхэригэй материал, түүхэй эд, түлишын-эльшэ хүсэнэй нөөсэнүүдые алмаһан байха юм. Энээнэй түлөө 109,1 мянган түхэригэй мүнгэн шаг тэдэнэртэ түлэгдөө бшуу.

Т. СОБИНКОВА

БТАХА ХАРААТАЙ

райондо хонидой түл абаха хаһа түлэг дундаа. мэдээгээр Хэжэнгын совхозой хонишод хонидоо эр хурьгалуулжа байна. Тус совхоз үнгэрһэн жэлдэ хонин бүрийөө эуун хурьга абажа, гарзагүйгөөр эн юм. Эндэхи хонишод энэ амжалтаяа мүнөөшье шидэнхэй.

ь, Батор Хажеевэй отарынхид зуун эхэ хонин бүриурьга абаад, район соогоо түрүүшын зуутан боложо Энэ нүхэрнай нёдондо жэлэй районой чемпион м. Тиихэдэ Базаржап Жигмитов, Юрий Самбуев, оржо Дашиев гэгшэдэй отарынхид баһал муу бэ- абажа байна.

лдэ совхоз үбһэ тэжээлээр муугаар хангагдаһай. рроо охээр орожо, сабшалан үнанда абтаа юм. Ушар охэ ногоон сабшагдаагүй һалаа. Мүнөө Монголһоо жэ, малдаа үгэнэ. Сэхьюнь хэлэхэдэ, байдал хүндэ. овхозой хонишод 4008 эхэ хонидһоо 3191 хурьга ына.

н район.

Ш. ГОМБОЕВ.

ССР Союзые үлөөхэ гү, али үгы гү гэһэн асуудалаар энэ жэлэй мартын 17-до болохоёо байгаа референдумэй үедэ демократическа хүсэнүүдэй баримталха хараа шэглэл ба Россин Президентын тушаал бии болгохо тухай, мүн Борис Ельцинэй ябуулганууде дэмжэхэ гэһэн асуудалтайгаар «Демократическа Росси» худэлөөнэй уряалаар Улаан-Удэ хотын һунгагшадай клуб байгша оной мартын 10-да 12 сагта Советүүдэй талмай дээрэ митинг үнгэргэхэнь гэһэн соносхолнууд хаа хаанагуй гэхээр тараагдаа бэлэй.

«Тус митингдэ эдэбхитэйгээр хабаадагты» гэһэн соносхолнуудые ниитын эмхинүүдэй байшангуудай фойе соо, автобусууд, трамвайнуудай вагонууд соошье хаража болохоор һэн.

Тэзэ Советүүдэй талмай дээрэ мартын 10-да үнгэргэдэһэн митингдэ хүн зон тиимэшье олоороо сугларбагүй. Хотын һунгагшадай клубай үмэнэһөө «Мемориал» бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэ В. Галиндабаев митингые нээжэ, СССР-эй арадай депутат В. Карепиндэ үгэ үгэбэ. Бүхэсоюзна референдумдэ дурадхагдаһан асуудалда «үгы» гэһэн харюу үгэхэ, тиин унитарна (нэгэдэмэл) гүрэн байха ёһогүй, бүхэ дааһан республикануд, арадууд байха ёһотой гэзд тэрэ онсолбо.

Удаань үгэ абаһан Буряадай ССР-эй арадай депутат Ю. Ефремов республикын Верховно Советэй Президиумэй заседани дээрэ РСФСР-эй референдум үнгэргэхэ талаар болоһон үгэ андалдаан тухай хөөрэжэ үгэбэ. Тиихэдэ хоёр ондоо хараа шэглэлнүүд элирүүлэгдээ гээд тэрэ тэмдэглэбэ. Зарим юристнүүд РСФСР-эй референдум үнгэргэхэгүй гэжэ тоолобод, харин Верховно Советэй Президиум байгша оной мартын 17-до СССР болон РСФСР-эй референдумүүдые республика дотор үнгэргэхэ гэһэн шиидхэбэри абаа. Гэбэшье Буряадай ССР-эй арадай 43 депутадууд республикын газар дээрэ РСФСР-эй референдум үнгэргэхэ тухай асуудалые Верховно Советэй ээлжээтэ бэшэ сесси дээрэ хаража үзэхые дурадхаба. Буряадай ССР-эй Верховно Советэй Президиумэй шиидхэбэриие дэмжэхыень үгэ хэлэгшэ уряалба.

Россин Демократическа партиин эмхиие толгойлогшо Н. Бурлак үгэ хэлэхэдээ, коммунистнууд ороние 73 жэлэй туршада хүтэлбэрилжэ ябаа, хубилалтануудые балай хэхэ һэдэлгэ гарганагүй, «500 үдэр» гэһэн программа абтабагүй гэжэ тэмдэглэбэ. КПСС-эй зөөридэ гар хүрөөгүй байһан газарнуудта, юуншье боложо байгаа һаань, бодото хэмжээнүүд абтажагүй. Хэрбээ тэрэнэй зоорида гар хүрэгдэбэл, тэрэ доро буу зэбсэг хэрэглэгдэнэ. Энээниие Бакуда, Ригэдэ, Вильнюстэ болоһон үйлэ хэрэгүүд гэршэлнэ гээд тэрэ мэдүүлбэ.

Улаан-Удын городской Советэй депутат В. Степанов, Буряад-Монголой партиин түлөөлэгшэ И. Проньшинов, Буряадай ССР-эй арадай депутадууд И. Павлов, А. Титов, ажалай ветеран Л. Горбунова, приборбүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй хабсаргагша А. Налетов, журналист С. Новоселов, «Дальстальконструкция» нэгэдэлэй хабсаргагша А. Заболотный болон бусад орон доторнай хубилган шэнэдхэлгын эхилһэнһээ хойшо энэ гэхэ социальна талаар хубилалтанууд болобогүй, тиимэһээ шэнэ Союз бии болгодохо зэргэтэй, мүнөө үедэ Росси хадаа түүхэй эдээр бусадые хангадаг республика болонхой, харин энэ байдалые хубилгахаяа оролдоһон хүсэнүүд дэмжэгдэнэгүй, Россин референдум үнгэргэхэ, бусад Союзна республикануудта адли Росси өөрын Президенттай байха ёһотой, Б. Ельцинэй дурадхаһан демократис реформонуудые дэмжэхэ, олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд унитарна (нэгэдэмэл) гүрэниие бэхижүүлхэ хэрэгыел анхарка гэхэ мэтэ асуудалнууд дээрэ онсолон тогтоһон байна.

Москва хотоһоо ерэһэн Россин Демократическа партиин түлөөлэгшэ Шабашов гэгшэ мүнөө үедэ демократис хүсэнүүд хүндэ хүшэр байдалда худэлмэри ябуулна гээд мэдүүлбэ. Россин мэдээлэй телевидени гэжэ үгы. Гадна Россин Демократическа партиие дэмжэжэ, мүнгэ суглуулхые митингдэ хабаадагшадые тэрэ урлалба.

Бүхэсоюзна референдумдэ «үгы» гэһэн харюу үгэхэ, Россин референдум үнгэргэхэ, РСФСР-эй Президентын тушаал бии болгохо, республикын газар дээрэ Россин референдум үнгэргэхэ гэһэн Буряадай ССР-эй Верховно Советэй Президиумэй шиидхэбэриие дэмжэхэ гээд митинг дээрэ абтаһан резолюци дотор хэлэгдэнэ.

Митинг дээрэ үгэ хэлэгшэд уряа лозунгнуудые олоор хэлжэ дашуураа гээд һанагдана. Бүхэсоюзна референдумдэ яахадаа «үгы» гэһэн харюу үгтэхэ болоноб гэһэн гүнэзгы удхатай тайлбари үгтөөгүй гэжэ хэлэхэ ушартай, Союзай һандараа һаа, бидэнэй байдал яагаад һайжархэ болоноб?

С. РИНЧИНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: митингын үедэ.
В. МАТВИЕВСКИИН фото.

Дэлгүүрэй экономико: бодомжонууд, хараа шэглэлнүүд

АДЛИДХАХА ГУРИМ АШАГ ҮГЭХЭГҮЙ

Манай экономикын хэды-зэргэ «үлбэр үбшэн» байһан тухай оло дахин дабтаһанай хэрэг бии аал? Эгээл иимэ экономико дэлгүүртэ орохо ёһотой гээд хэлсэнэбди. Дэлгүүрэй экономико гэжэ юун бэ? Энэ ойлгосо эрдэмэй ба методическа үндэнэтэй байха зэргэтэй. Мэдээжэ эрдэмтэд-экономистнуудай хүтэлбэри доро тусхай комисси байгуулагданхай. Гэбэшье мүнөө болотор ССР Союзай правительство дэлгүүрэй экономикын зохисотой үнэнишэмэ модель зохёожо шадаагүй. Халаглалтайнь гэхэдэ, зохёохы ёһоной бэдэрэлгэнүүдэй хүсэн нилээн буураа ха.

Дэлгүүрые дэмжэнэбди гээд лэ гүрэнэй зөөриие хямдаар үрин тарихыо, үмсэдэ үргэлжэдэнь дамжуулхые зарим эрдэмтэд уряална. Үгышье һаа, шадамар шадалтай «хүпеэсэй» абари зан харуулхадаа, социалис туйлалтануудые огто таһа арсахые һэдэнэ. Тэд бидэ булта эзэмтэй гүбди? Манай үетэн, жэшээлбэл, далан жэл соо даншье дэмы ажаһуугаагүй гэжэ һананаб. В. И. Ленинэй үнэн зүб һургаалые дуран соогоо хазагайруулан аашалалгын дүн гэхэдэ, мүнөөдэрэй ядаруу муу байдал болоно бшуу.

Гэбэшье ороноймнай хүдэлмэришэн анги гараа хабсараад һуугаагүй. Арендэ гурим нэбтэрүүлхэ үүсхэл гарраад, ёһотоор хэрэглэхые оролдоно. Тэд ажахы эрхилэлгын энэ гуримай түрүү арга боломжонууд үшөөл гүйсэд элирүүлэгдээгүй. Ажалай ба продуктнуудай хубаарилгын хэмжээе хинан шалгаха талаар В. И. Ленинэй һургаалда түшэглэн, арендэ подряд нэбтэрүүлээ һаа, социалис түхэлэй дэлгүүртэ ёһотой үндэһэ һуури боложо үгэхэ жэшээтэй ха.

Өөрөө би барилга-хабсаралгын 834-дэхи поезддо наһаараа бригадираар хүдэлөөб. Хүдэлмэришэдые урмашуулхыо, шанга ажалда элсүүлхые оролдодог һэм. Тиихэдээ булта хүнүүдые адлидхалгые зайсаха хэрэгтэй, хүн бүхэнэй хүсэ шадалай, оруулһан хубитын зэргээр түлөөһэн тогтоогдохо ёһотой гэжэ тоолодог байгааб. Олон удаан жэлдэ хүнэй хүсэ шадал сэгнэжэ һураагүй, булта зонийе адлидхадаг байһан дээрэһээмнай экономикомнай урагшаа дэбжэгүй. Коммунизмда харша уласхоорондын хүсэнүүдые баярлуулха арга иигэжэ олдоһон байна ха юм.

Марксизм-ленинизмын үнэн сэбэрые, «сахихые» һэдэгшэдэрдэмтэд элдэб үндэр нэрэ зэргэнүүдтэй, тушаалнуудтай, шагналнуудтай болоод амаралтага гаранхай. Томо-томо журналнууд соо томо гэгшын статьянуудые бэшээд һуудаг һэн бээ. Тэд эдэнэй дунда ушар байдал тодоор ойлгоһон бэрхэ бэлигтэй экономистнуудай үгы байһаниинь халагламаар. Эрдэм мэдэсынгээ дуталдаһан, ондоо ямаршье арга дурадхажа шадахогүй дээрэһээ зарим эрдэмтэд хэлэхэтэйшье, үгышье юумэ һүүюулжэ мэдэнэ. Олон ондоо һанамжа, бодомжонуудые хэлэхэ сүлөөтэ саг тогтоо гэжэ хүхилдөөд, капитализмые үлүү ехээр магтана. Дээрээ ортоһон эрдэмтэднай үшөө хэды соо хүдэлөө һаа, болохотой юумэ дурадхаха юм, бү мэдэе.

Юуншье гээд дурадхаа һаань, бүхы юумэн ажалай эмхидхэлнээ, хүдэлмэришэниие урмашуулгаһаа эхитэй гээд хэлэхэ байнаб. Гэхэ зуура дэлхэйн ямаршье бизнесменүүд, жэшээлбэл, японецууд хүниие хүдэлгэхэ гээ һаа, тэрээн тухай нэн түрүүн һанаата болодог гээшэ. 1990 оной эун манай орондо ерэһэн япон делегациие хүтэлбэрилэгшэЕхей Босикава иигэжэ хэлэһэн юм: «Ямаршье мүнгэнэй гаргашагүйгөөр продукци үйлэдбэрилгыо 30—40 процентээр дэшэлүүлхэ арга танда бии. Яагаад? Булта хүдэлмэришэдые адлидхаха ябадалһаа арсаха ёһотойт».

Үнэхөөрөө, адлидхаха гуримай баримталагдахада, бэлигтэй бэрхэ зомнай дарагдана ха юм. Дундуур эзргын гү, али бирагүйхэн шадалтай хүнтэй аб адлихан түлөөһэ абахадаа, бэрхэ шадамарнуудынь яажа урмашахаб даа.

Эсэсэй дүнгүүдэй түлөө хүн бүхэнэй һонирхол бадаруулхын тула бригадна подряд бэшэ, харин звенонуудаар хубаарилагдаһан гурим тааруу гэжэ һананаб. Үсөөн хүнһөө коллектив бүрилдэхэдөө, хүн бүхэнэйнь түлөөһэн хамтын эсэсэй дүнгһөө дулдыдахадаа, хэн хэнэйнишье оролдоогүйдэ аргагүй болоно. «Айхабтар шэнэ зүйл хэлэбэб гэжэ һанаа гүт, энэтнай үнинэй мэдээжэ гэжэ эдэ мүрнүүдыем уншаһан хүн һооргэдэжэ магад. Тэд хуушанай зарим мэдээжэ юумые хэрэглэжэ шададаггүй дээрэһээ хохидолдо ороно бэшэ гүбди? Нэгэ иимэ жэшээ. Улаан-Удын гадар трикотаж хубсаһанай фабрикада бригадна подрядһаа арсажа, 5—6 хүнһөө бүридэһэн звенонууд болон хубаархадаа, ажалай бүтээсэ хараа бэйса дээшэлээ. Үсөөн хүн байхадаа, ажалай журам хазагайруулнагүй, харюусалгаяа бүри хурсаар мэдэрнэ. Юрэдөөл, иимэ коллективүүд бишыхан, эбтэй эетэй айл бүлэ мэтэ болошодог юм.

Орон доторой ажабайдалһаа жэшээ абаха гэбэл, нюдэнэй үбшэ эмнэдэг микрохирургиин комплексын директор С. Н. Федоровой үүсхэлые дурдамаар. Үйлэдбэриин бэшэ байдалһаа энэ жэшээ абтаһаншье һаа, ажалай ба хубаарилгын хэмжээнэй хойноһоо хиналта бэелүүлгэ тон шухала гэжэ эндэ мэдэрэгдэнэ. Казань хотын машина бүтээгшэд хүн бүхэнэй эсэсэй дүнгүүдые адлидхалгатай эрид тэмсэһэнэй ашаар мүн лэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлбэ гэһэн охэ статья уншажа, һонирхоо һэм.

Гэхэ зуура, партийка хүдэлмэрилэгшэд ажахын хэрэгүүдтэ оролсохэ эрхэгүй болообди гээд лэ олониинь һанаа амар гараа хабсараад һуушаба ха. Иигээд лэ «хото городтоошье богдан бэшэ, хүдөөдөөшье Селифан бэшэ» болоод лэ, ажалша коллективүүдтэ һайн талаһаа нүдөөлхэ аргаяа алдахамнай гү? Минии һанамжаар, дэлгүүрэй экономикын үедэ одоол үйлэдбэридэ туһалха сагнай ерэнхэйл. Дэлгүүр гээшэ олон ондоо шадабаритай хүнүүдые хоорондонь илгаруулдаг байха. Бусадһаа һайнаар хүдэлбэл, булюу һайн түлбэри абаха гээшэ ямаршье хүнэй нангин эрхэ мүн. Энэмнай хадаа дэлгүүрэй үеын хуулита гуримынь мүн гэбэл алдуугүй. Тиимэһээ хуушанай бодомжо орхигдохо, бэрхэ шударгышуул шадабаряа гүйсэд элирүүлхэ, баяжахашье һаа, баяжаха ёһотой. Хэрэг ёһоор ажал эрхилхэ шадалтанай обществодо туһа асараа һаань, һаад хэһэнэй үлүү.

Хуу бүгэдэниие адлидхалгын оршон байдалда ямаршье парти, ямаршье шажан мүргэл, ямаршье ниитын байгуулга ажал хүдэлмэрийе, бүтээсьонь үндэр дээдын хэмжээндэ хүргэхэ аргагүй.

В. И. Ленин социализмын үедэхи экономикые үнэн зүбөөр ойлгодог, тайлбарилдаг байгаа. Япон бизнесменэй хэлэгшээр гансашье мүнгэ гаргангүйгоор, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ гээ һаа, бүгэдые адлидхалгын гурим мартаха ёһотойбди. Нэгэ тон юрын жэшээ. Минии бригадын үнинэй барилгашадта дээгүүр разряд олгогдодог, харин нэгэ-хоёр жэлдэ ажаллажа байгаашад доогуур разрядтай хүдэлдэг һэн. Адаглаад харахадам, дээгүүр разрядтай ажалшан байнбайн залхууржа, үрэ бүтээсээ доошолуулжа эхилээ. Юундэ? Юуб гэбэл, ямарсаршье хүдэлөө һаань, разрядтам тааруу салин хүлһэн түлэгдэхэ гэжэ мэдэнэ ха юм. Тиимэ-һээ һанаа зобохо юумэниинь үгы болоно. Харин хэдэн жэлдэ бага разрядаар хүдэлжэ байһан хүн мүн лэ үлүүсэ оролдонгуй, разрядтаа тааруу мүнгэ абахаб гэжэл ойлгоно. Разрядай түлөө бэшэ, харин үрэ бүтээсьн түлөө түлөөһэн тогтоогдохо ёһотой.

Иигээд бодомжолоод эхилээ һаа, шэнэ эрхэ байдалда ажахын хүтэлбэрилгэшэдэй хараадаа абаха, ёһотоор хүсэндэнь хүргэхэ юумэн захагүй олон.

Н. ТАПХАЕВ,
партийн ба ажапай ветеран.

Зураглал

ХАРГЫНЬ ГЭРЭЛТЭЙ ҺАЙХАН БАЙҺАЙ

Советүүдэй талмай. Республикын ниислэл хотын маршрудуудаар ябадаг автобусуудай олонхинь эндэ зогсолто хэдэг гээшэ. Эдээн соо һоо 3-дахи маршрут эгээл үтань болоно. Банзаровай нэрэмжэтэ талмайһаа самолет бүтээгшэдэй Восточный тосхон хүрэтэр 45 минутын туршада ябажа хүрэдэг юм. Энэ маршрудаар олон жэлдэ ябажа байнан Владимир Андреевич Дабеевэй жолоододог 126-дахи автобус Советүүдэй талмай дээрэ хулеэжэ зогсоноб. Би энэ хуниие хараагүй хадаа тэрэ ямар хүн байгаа хаб гэжэ зосоогоо һаная һэм.

Банзаровай нэрэмжэтэ талмай шадар оршоһон диспетчерскэ пунктын хүдэлмэрилэгшэдэй хэлһэнэй ёһоор, автобусынь үглөөнэй 1.1 часта талмай дээрэ ерэхэ ёһотой юм. Тиигэбэшье, юундэб даа, арбан минута урид ерэнхэй хулеэнэб. 30-дахи, 8-дахи, 10-дахи маршрудуудай автобусууд хүнүүдые һуулгаад ошоно. Тэд зон балай үсөөн болоногүй хэбэртэй. Хажуудаа 126 гэһэн тоотой «Икарус» түхэлэй ута шара автобус харагдаадхиба. «Гурбадахимнай ерэбэ даа» гэлдэһээр хүнүүд автобусой тогтохо газарта сугларна. Ленинэй үйлсоор годирон дэгшэ гаража, «Икарус» аалихан тогтоод, үүдээ сэлибэ. Нилээн олон зон автобус соо оробобди гэжэ һанахада, сүлөө забһартай, яһала багтаасжатай байна гэжэ харахаар. Жолоошоной ара талын һандалида һуугаад, тэрэнэй хойноһоо адаглан харанаб.

Салон соохи хүнүүдэй һуури-даа һууһыень гэрэлдэ хараад, В. А. Дабеев автобусоо байраһаень аалихан ябуулба. Стрелкэ хүрэтэр ябахадаа, зогсолто бүхэндэ хүнүүд нэмэжэ ороно. Автобус соо һууһан зонийе харахада, зариманиинь ооһэд хоорондоо хөөрэлдэнэ, нүгөөдүүлынь газетэ үншана, бусадынь амарна. Иигэжэ ябаһаар авиационно заводой хүдэлмэришэдэй ажаһуудаг тосхон хүрэжэ ерэбэбди. Хүнүүд һууриһаа бодожо, гараха тээшээ дүтэлнэ. «Баня» гэһэн зогсолтодо олон зон бууха юм. Дикамигаар буудалэй нэрэ хэлээгүйшье һаа, хүнүүд бууха газараа найн мэдэнэ ха гэжэ ойлгоохоор һэн. Үни болоогүй һүүлшын будалда хүрэбэбди. Автобусой үүдэн тайлдажа, хүнүүдэй гарахада, эндэ хулеэжэ байгшад дарья табилдаһаар ороно. Владимир Андреевич үрда үүдээр газаашаа гаража, тосхо аршана. Нюргаар набаршаг, хүдэр бэтэй энэ хүн автобусой шэл түргэнөөр ардаад, мөөрнүүдээ шалгана. Хойноһоонь дахажа гараад, тэрэнтэй танилсабебди.

— Эндэ табан минута соо марха эрхэтэй хүм. Намда тиигэжэ хөөрэжэрхихэ юун байха гэм даа. Пассажирска автотранспортна 1-дэхи предприятида 1965 ондо хүдэлхээ ерээ һэм. Эрэ согтаа хойшо энэл маршрудаар автобус жолоодоноб. Улаан-Удэ ерэһээрни үни богогоогүй гэжэ һанахада, аяар 25 гэл үнгэршэбэл. Усть-Ордагай хругойЕхэ-Бахтай һууринда ажаһуудаа иишээ нүүжэ ерээ ямди. Басаган хубүүн хоёрни ідэ өөдөө болоо,— гэжэ хэлэд, часаа харана.— Амарсагни дүүрэбэ. Хүлисыт даа, майе хүнүүд хулеэнэ. Город шоод, хөөрөөгөө үргэлжэлүүлебди.

Восточный тосхонһоо бусажа ябахадаа, автобусой гэнтэ тогтоходо, салон соо зогсоод байһан хүнүүд унан алдаба. «Хүнүүдые һуулгаад ябаһанаа мэдэхэгүй, ямар муухай жолоошон бэ» гэжэ тэдэнэр гэмэрэлдэнэ. «Иигэжэ тогтоогүй һаань, бүри муухай юумэндэ орохоёо байбабди. Жолоошомнай дүршэлтэй, һэргэг байжа, энээнһээ бидэнние зайсуулба» гэжэ юунэй болоһые хараһан урдуур һууһан хүнүүд В. А. Дабеевые үмэгшөөн хэлэнэ. Үнэн дээрээ юун болооб гэхэдэ, автобусые хүсэжэ ябаһан ашаанай автомашинын урдаһаа «Жигули» гаража ерээ. Владимир Андреевичэй автобусоо саг соонь зогсоогоогүй һаа, тэрэ хоёр мүргэлдэжэ, аюул болохо байгаа. Ашаанай автомашина урид табиһанайнь ашаар лэ харгы дээрэ усал болоогүй. Тэрэ автомашинын хүйхэр жолоошоной харгын дүрим хазагайруулаагүй һаа, юушье болохогүй байгаа бшуу. Жолоошоной ажабайдалда иимэ ушарнууд али олоор үзэгдэдэг гээшэ. Удэшэ, үглөөгүүр автобусоор ябадаг хотын зон иимэ ушартэй дайралдажашье болоһон байжа магад.

— Владимир Андреевич тон харюусалга ехэтэй хүн юм. Тэрэ «аваригүйгөөр хүдэлһэй түлөө» гэһэн бухы шатын тамдегүүдээр шагнагданхай. Тэрэнэй зүгһоо ажалай журам хазагайруулха нэгэшье ушар үзэгдөөгүй юм,— гэжэ «Буряатавтотранс» нэгэдэлэй партийна организациин секретарь Тамара Тепхаевна Болсоевагай хэлэһэн үгэнүүд һанаандам ороодхибо. Эдэ үгэнүүд тон зүйтэй. Жолоогой саана һуугаад ябахадань болоһон иимэ ушарнуудта тэрэ хэды олон хүнэй ами наһа аборааа гээшэб!

— Иимэ ушарнуудай һүүлээр мэдэгдэгээ орон, хүлһэсэ оло дахин аршахаш,— гэжэ минии асуудалда тэрэ харюусан хэлэнэ. — Хольн рейснүүдээр шуумайлдадаг ашаанай автомашинын жолоошоной хүдэлмэридэ орходоо, хото соогуур автобус ябуулхада хүнгэн габ даа гэжэ зариман тоолодог. Тэд үнэн дээрээ тиимэ бэшэ юм. Салон соо һууһан хэдэн арбаад хүнэй ами наһанай түлөө харюусалгаяа мэдэрэн һэргэг ябаха хэрэгтэй. Илангаяа хүйтэнэй саагта харгынүудай мүльһэтэхэдэ хүшэр бэйдаг. Сохыень хэлэхэдэ, үбэл, зунгуй харгынуудмуугаар харуулалгана. Иигэжэ муу харгыгаар ябахадаа, автобус удаан тасэнгүй эбдэрнэ бшуу.

— Владимир Андреевич, Восточный тосхон хүрэтэр ошоходоо юундэ буудалай нэрэ микрофоноор хэлэнэгүй гээшэбта,— гэжэ тэрээнһээ асуугдаба

— Энэ маршрудаар ябаһан зон бууха газараа һайн мэдэдэг. Тиигээдшье микрофоноор дуугаржа, салон соо амаржа һууһан хүнүүдтэ һаалта хэнгүй байгаа һаа, дээрэ гэжэ һанагшаб,— гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Тус предприятида хүдэлжэ эхилһэнһээ хойшо эндэб түхэлэй автобусуудые тэрэ жолоодоһон байха юм. Һая ажалда ороходонь «ЗИС-5» түхэлэй автобус даалгажа үгоо һэн. Аха үеын зон энэ автобусые һайн һанана ёһотой даа. Тиихэ үедэ энээн тухай шог дуунуудые дуулалдадагшье байнан гээшэ. Удаань ЛИАЗ-158 түхэлэй автобус жолоодоо. Энэ автомашина мүн лэ ашаглагдажаяа болинхой. Имагтал ЛИАЗ 670 «Икарус» түхэлэй автобусууд мүнөө хото соогуур хүнүүдые зөөнэ бшуу.

— Жэл ерэхэ бүри ажаллахань хүшэр боложо байнхай. Ажахы эрхилэлгын шэнэ гуримда ороходоо, хүн зониие зөөжэ, ябаһан ашаанайлөөрөө шэнэ автобусуудые худалдажа абаха ёһотойбди. Техникээ заһабарилха «ноосэ хэрэгсэлнүүдые энэ мүнгөөрөө абадагбди. Тэд үнэн дээрээ олзо оршо охээр ороногүй бшуу. Тиигэжэ заримдаа автобусууд маршрудта үсөөнөөр гаргагдана. Эндэ бидэнэршье, хотын хүн зоншье хохидоно. Иимэ байдалда жолоошодой дунда ажалһаа гараха, срохо ушарнуудай олошорно,— гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Иимэ байдалай шалтагаан ганса энэ бэшэ юм. Предприятиин жолоошодые, хүдэлмэришэдые гэр байраар, ясли-садаар хангахэ асуудал мууса шидхэгдэнэ. Жолоошодой столоово илангаяа удэшэндөө һайнаэр хүдэлнэгүй. Хоёрдохи халаанда ажалладаг жолоошод столовын хүдэлэнгүй байхада, һүниин гурбан сагта гэрэтээ ошожо, эдээ хоол бариха баатай болодог. Эдэ бүгэдөөр дуреа гутажа, нэгэдэлэй, хотын хүтэлбэрилэгшэдэй урда столовын хүдэлмэри эрид һайжаруулха эрилтэ табяа һэн. Банзаровай талмайда иигэжэ хөөрэлдэжэ байхадамнай, эндэ амаржа байһан бусад жолоошод дүтэлэн һонирхон шэгнажа, хөөрэлдөөндэ оролсоно.

— Манай предприятида эд бараа, эдээ хоолой зүйлнүүдые асаржа худалдадаг. Бухэли үдэртөө маршрудаар ябахадаа, конторо ошохо саг гарадаггүй. Тиин предприятида худэлэгшэд абаад, бидэндэ хүртэдэггүй. Рейсһээ хадууржа ошохогүй хэ юмбибди. Эдэ бүгэдые колсиконуудаар хубаарилдаг һаань, һайн байгаа,— гэжэ жолоошод һанамжаяа хэлэнэд.

Мүнөө хамаг юумэнэй үнэтэй боложо байхада, тэдэнэр ехэ салин абахын тула һайнаар хүдэлхые, техникээ бүрин бүтэнөөр ашаглахые оролдоно. В. А. Дабеевэй хүдэлдэг гурбадахи бригадада табяад шахуу хүн тоологдоно. Тэдэнэрэй бригадир В. И. Карпов гол ажалһаа сүлөөлэгдэнхэй, гансал коллективэйнгээ хүдэлмэри эмхидхэдэг юм. Мүнгэн шан, арбан гурбадахи салингай хэмжээн ооһэдөөнь дулдыдадаг. Ажалай журам хазагайруулха ушарнуудай үзэгдэбэл, ажалда хабаадалсалгын коэфициент тэдэнэртэ багаар табигдана. Тиимэһээ журам хазагайруулагшадтай эрид тэмсэл ябуулдаг байна. Бригадын соведэй гэшүүн һэн тула В А. Дабеев залуушуулые һургадаг, ажал хэрэгэрнь һонирхожо, хэрэгтэй саагтань туһалалсадаг юм. Нүхэдэйнь хэлэһэнэй ёһоор тэрэ үнэн сэхэ, бултанай түлөө оролдодог хүн. Тиимэгээ Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, горсоведэй, нэгэдэлэй Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһаниинь гайхалгүй,

— Зай, миниии амарха саг дүүрэбэл даа. Графиграа гээгдэжэ болохогүй, ябахам даа,— гэжэ хэлэхэдэнь, хахасобабди.

Буудалда байһан хүнүүдые һуулгажа, сгашаа харгыда гараад, холодо-холодоһоор далда орошобо. Энэ харгынь холодоо гэрэлтэй һайхан байгаа гэжэ шэбшэн зогсоо һэм.

Д. АМОГОЛОНОВ.

Тарбагатайн районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой һүү һаалиин нэгэдэхи фермэдэ үбгэ, һамган — Анна, Иван Родионовтон һаалишадаар хүдэлэрилдэг юм. Ажалша бүхэриг энэ бүлэ абаһан уялгануудаа бодото дээрэнь дүүргэжэ, хотын хүн зониие сагаан эдээгээр хангаха хэрэгтэ ооһэдынгоо багаханшье һаа хубитые оруулхаар эрмэлзэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Анна, Иван Родионовтон.

В. ПЛУТТЫН фото.

БУЛЫН БРИГАДА

«Новосретенский» совхозой эхэ хонидой юһэн отара дээрэ мүнөө жэлдэ дүн хамта 3747 хурьгад абтажа түлжүүлэгдэхэ ёһотой. Мүнөө энэ ажахыда даб дээрэ 3500 хурьгад бүтэн бүриөөр томо болгогдожо байна.

Һүүлэй байдалаар гэр бүлөөрөө ажалладаг П. А. Перелыгинэй дагаар бишыхэн коллектив бэшэ бригадэнүүдай дундаһаа эгээл олон хурьгатай болоһоор уридлажа гараба. Эндэ ахалагша хонишодой һамган Галина Спиридоновна, Станислав хүбүүниинь, Оксана басаганиинь хурьгашадаар хүдэлнэ. Энэ бригадада түсэбтэнь ороидоол 16 хурьган дуталдаба. Мүнөө тэдэнэр 423 хурьгадые абаад, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлжэ байна.

Гутэйн хонишодой фермэдэ гэр бүлөөрөө хүдэлдэг М. С. Чимитовэй бригадада баһал ажэл хэрэгынь урагшатай эрхилэгдэнэ.

Вл. БОРИСОВ.

Бэшүүрэй район.

Түүхын үнэн зүбые һэргээ

ШИИДХЭХЭ САГ ХҮРЭЖЭ ЕРЭЭ

ТҮҮХЫН БАРИМТАНУУД

«Арадай нэрэ — алдартай, хүнэй нэрэ — хүндэтэй» гэһэн буряад-монгол арадаймнай нангин зүйр үгэ байха. Харин манай шэнэ үеын түүхэдэ орон дэлхэй дээрэ үзэгдөөгүй гайхалтай ушарал маанартай тохёолдоһон юм.

Хүнэй нэрэ, арадай нэрэ яагаад олгогдодог бэ гэхэдэ, түүхэтэ энэ хэрэг өөр өөрын гуримтай, илгаатай байдаг. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн үедэ Россин гүрэндэ хүнэй мүндэлхэдэ, православна шажанай үнэн алдарта саная арта нэрэ үгэдэг байгаа. Манай Буряад-Монголдо лама нэрэ үгэдэг һэн. Харин Совет засагай үедэ энэ хэрэг охэнхидэ сомоной болон городуудай Советүүдэй гү, али түрэһэн үхибүүдэй түрэлхидэй хэрэг болоһон юм. Харин бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ арад зоной түүхэтэ нэрэ ямаршье бурхан, император, хаанһаашье байтагай Верховно Соведэй Президиумшье олгохо эрхэ үгы юм. Юуб гэхэдэ, арад зокой нэрэ гэнсал хүн түрэлтэнэй түүхэ өөрөө «олгодог» байна.

Байгал далай шадар үеын үеһөө ажаһууһан ойрод, буряад, хори-түмэд, барга, хэрмэшэн, булгашан, ихирис, уряанхай гэхэ мэтэ монгол уг изагууртай арадууд Чингисхаанай хүтэлбэри доро бусад монголшуудтай хамта XIII зуун жэлэй эхиндэ Ехэ Монгол гүрэн болон бүридүүлэгдэһэн түүхэтэй. Тэрэ үе сагаа хойшо «монгол» гэжэ нэрэ бултаһайнь нийтын нэрэ болоһон байна. Тэдэнэй түүхэ, хэлэн, аман зохёол, шажан мүргэл, соёл, бэшэг, национальна мэдэрэл нэгэ эшэ үндэнэтэй, өхэнхидээ нэгэн ниитэ хүгжэлтын шэглэлтэй байна.

XVII зуун жэлэй тэн багаар монголшуудай һуудаг Байгал шадарай газар мүнөөнэй совет түүхын эрдэм бэшэгтэ тэмдэглэгдэдэг ёһоор, «һайн дураараа Россин империин бүридэлдэ ороһон юм». 1728 ондо Росси, Хитад гүрэнүүдэй хоорондо хилэ табихадаа, Савва Рагузинский буряад-монголнуудта Халха-Монголһоо амяараа өөрын буддын шажан тогтоохо гэһэн шийдхэбэри гаргаһан байна. Энэнь юу харуулнаб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, тэрэ үедэ буряад-монголшуудай дунда буддын шажанай яһала үндэнэтэй байһаниие гэршэлнэ бшуу. Хоёрдохёор, энээнэй урда буряад-монголшууд бэшэ монголшуудтайгаа холбоо барисаагаа алдаагүй байнь гэршэлнэ.

ХАЙШАН ГЭЭД «МОНГОЛ» НЭРЭМНАЙ АЛДАГДАА ҺЭМ

Энэ үсэл 1958 ондо ушарһан юм. Үнэн шалтагааниие онгилхонь тиимэшье болэн бэшэ байха. Юуб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, тэрэ үедэ манай «монгол» нэрыемнай абажа хаяһан үнэн ушар шалтагаае арад зонһоо нюуха баатай байнан юм. Хоёрдохёор, мүнөө үеын 18-һаа 60 хүрэтэр наһатайшуулда үнэн ушарыень мэдэхэ арга үгы шахуу юм. Тиимэһээ би үндэр наһатанай тоодо ороһон хүн хадаа гушан гурбан жэлэй саана хайшан гээд манай арадай түүхэтэ нэрэ үгы болгогдоһон юм бэ, баһа тэрэ үеын материалнуудые мүнөө сагай үндэрһөө уудалжа үзэхэдэ, юун элирнэб гэхэ мэтэ асуудалнуудта харюу үгэжэ туршахамни.

Тэрэ үедэ би Хориин аймагай «Красная заря» газетын редакторраар хүдэлжэ байгааб. Июлиин 11-нэй удэрэй «Буряад-Монголой үнэн» газетэ абабабди. Газетын нэгэдэхи нюурта иимэ Указ толилогдонхой байба:

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ТОГТООЛ
БУРЯАД-МОНГОЛОЙ АВТОНОМИТО СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКЫЕ ОНДООГООР НЭРЛЭХЭ ТУХАЙ

Буряад-Монголой Автономито Совет Социалис Республикые Буряадай Автономито Совет Социалис Республика гэжэ нэрэтэй болгохо тухай РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Тогтоолые батапха.

Тус Тогтоолые СССР-эй Верховно Соведэй батаналгада табиха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ВОРОШИЛОВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль
1958 оной июлиин 7.

Засагай дээдын зургаанай иимэ Тогтоолтой танилсаад байхадаа, манай редакциинхид гайхахын өхээр гайхабабди. Юунһээ болоһо, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум манай арадай түүхэтэ нэрэ хубилгаба гээшэб! Тиигэһээр байтарнай уданшьегүй Улаан-Удэдэ республикымнай Верховно Соведэй долоодохи сесси хүдэлмэриое эхилжэ, «Республикын Үндэһэн Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай» асуудалые эгээн түрүүн зүбшэнэн байгаа. Эндэ эгээл һонирхолтой юумэниинь гэхэдэ, энэ асуудалаар үгэ хэлэһэн 6 хүн сооһоо РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтоол тушаа нэгэшье үгэ хэлэхэ хүн байгаагүй. Бултадаа гансал хамагын дээдэ засаг — СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтоолые дурдаад лэ зүбшөөлдэһэн байна.

Энэшье өхэ гайхалтай бэшэ юм. Юуб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, манай арадай, манай республикын нэрэ хубилгаха гэһэн зорилго гүрэнэймнай дээдын зургаануудһаа эхитэй байгаа. Тиигмэ ушарһаа СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ соо, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтоолдо түшэглэн, үнэн ушар шалтагаанниинь арад зонһоо нюуха гэжэ хэһэн заалта байха юм, Харин Буряадаймнай Верховно Соведэй сесси нэгэн дуугаар эгээ өхэ засагай тогтоолдо түшэглөөд лэ байгаа. Хоёрдохёор, энэ бухы бэе бэедээ заһан ушар юу харуулнаб гэхэдэ, манай республикынь, манай арадай нэрэ хубилгаха гэһэн үүсхэл буряад-монгол арадай зүгһөө хэзээшье дэмжэгдэхэгүй байһаниинь эли байгаа. Иимэл ушарһаа «монгол» нэрыемнай абажа хаяха гэһэн хуули буса зорилго СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтоол соо бэелүүлэгдээд лэ, һүүлдэнь манай Буряадай автономито республикын лэдбэрилэгдэжэ, ... дээрээ зохёоно. Бинд... ряа гаргажа ... классай ... лиһон ажахынуу... р-бэшэ Со... ниилшад кайдаж... каб, мүн «Х... Ушэгынь ... Цэдэ... һанамжа, ... Монголшуу... фермынгээ ... аймагай Ду... ды хэлэхэдэ... ...ан-Баатарһ... болохогүй, ... километр) ... үлэхэ байна ... лээ мүхэнэн ... тэшье һу ехэ... лынь унтаршан... болгогдо... Зарим ажахынуудай ... ...ж гэшэ... жэлэтэдынь ... харюусаа... онон арын ... дахи классо... рүүлэгдэхэ ... Агаһаа ... рэгтэ сэхэ ... ...ын техни... лихомнай гэжэ ... Үулэһаа ... хонуур ... Коллектив ... гүримаар ... дэлмэрэ ... дэг болохоо... бэсөөн холо... нягта харилцаа... ...гэй үнэтэй... лаха ёһотой ... Буряад үнэн... хынуудай ... ...ртэй. ... заабари, ...ртаа нэгэдэ... болёошье ... хэблэл ту... шадта эрдэмэ... ...нуд толи... түрүү арганууд... танилсуулха... Тезд газетэ... тайл. Юрэдөө ... ...шэ хэн энэ... гаа дутагдалта... ...ондоо ар... аргагүй үел... ...юлошоруулха... ...нуудые хэ... «Аграрник ... ...хэхэ. Зо... тухай ...

ИИМЭ ДУТАГДАЛТАЙ ЭБСЭШЭГҮЙ

Жэлдээ үнэн бүриһөө 2500 килограммһаа багa бэшэ һу һааха тэмсэлдэ оролсоһон республикымнай һаалишад эдэ удэрнүүдтэ нёдондоной...гоо ажалай дүнгүүдые согсолжо, саашанхи зорилгонуудаа тодорхойлжо байна. Үнгэрһэн жэлдэ Буряад орондомнай бүхыдоо 300 гаран һаалишад үнеэн бүриһөө 3 мянган килограммһаа дээшэ һу һаажа амжаһан байха юм. Жэшээлбэл, һаалишадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ Ивалгын районой һуралсалай «Байгал» ажахы урда мэтэ эрхимлээ. Дүрсэгдэгша ажахын Түбэй һаалиин фермын коллектив нёдондо үнеэн бүриһөө 5064 килограмм һу абаһан байна. Эндэ үнинэй һаалишад Галина Вторушина, Роза Табитуева, Любовь Седых гэгшэд үнеэн бүриһөө 5 мянганһаа холо үлүү килограмм һу һаагаад байнхай. Тиихэдэ түс ажахын Посельскын һаалиин фермэдэ ажалладаг һаалишан В. Бурдуковская баһал табан мянгатанай эргэдэ гараа юм. Тэрэшэлэн дүрбэн мянгатанай эргэдэ Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ, Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ, Тарбагатайн районой Ленинэй нэрэмжэтэ, мүн һуралсалай «Байгал» ажахын олон һаалишад оронхой юм. Дүрсэгдэгша ажахынуудай һаалишадай дунда үнеэлэй һу шэмые дээшэлүүлжэ, сагаан эдээ һайн шанартайгаар, эбэгээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ тэмсэлэй үнэхөөрөө үргэнөөр дэлгэрһөөнь гэршэлнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ажахынуудболон районуудта хоёр, гурба, дүрбэн мянгатанай клубай байгуулагдахаһаа хойшо олохон колхоз, совхозуудай фермэ'һүнэй комплекснууд үнеэн бүриһөө һу охээр абадаг болоо. Жэшээлбэл, Баргажанай районой Уланай колхозой һаалишад гурбан жэлэй саада тээ үнеэн бүриһөө оройдоол 1340 килограмм һу абадег байһанаа нёдондо үнеэн бүхэнэйнгээ һу шэмые 2242 килограммда хүргөө юм. Эндэ илангаяа Лугшахаанай һүнэй комплексын коллектив амжалтатай. Дүршэлтэй мэргэжэлтэ Галина Лусалоагай даадаг зиэ комплексын һаалишад үнгэрһэн январь һарада үнеэн бүриһөө дунда эзэргээр 208 килограмм һу абаа.

— Байгша оной январь һарын дүнгүүдые эзэргэсүүлэн харахада, республикымнай ажахынуудта үнеэдэйнь һу шэмэ

АЖАЛШАД

ЗҮБШЭНЭ, ДУРАДХАНА, ШҮҮМЖЭЛНЭ

ҮЛЗЫ ДЭМБЭРЭЛЭЙ ҮРЭҺЭХЭНҮҮД

«Уншагшын анкетэнүүдэй» шэнжэлэл

...жэлэй намар хоёр ...брийн 11-дэ, октябманай газетэдэ ...анкетэ топилогдоо ...дэлгэрэнгы анкетэ ...гуров мэдээ үгөө.

Мэргэжэлэй талаар харахада, 23 багша бии. Гурбан харюу бүхэнэй нэгые эльгээһэн багшанар ямаршье сагта манай тулга байгаа юм. Багша байнаа Эдэн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой парторг болоон А. Бадмаевые, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор У-Ж. Ш. Дондуковые тэдэнэй тоодо оруулхаб.

Гурбан зохёолшод—драматург Б-М. Пурбуев, уран зохёолшо, багша Ц. Номтоев, поэт, киномеханик Д. Доржогутабай бии.

Дүрбэн журналист—Мухар-Шэбэрэй газетын таһагые даагша В. Р. Ширдармаев, Бэшүүрһэз—пенсиэ гараһан журналист Хандажап Очиров, тиихэдэ манай газетэдэ амаралтада гаратараа хүдэлһэн Д. Ж. Жугдурова болон Захааминда газетэнээ корреспондент М. М. Гончиков гэгшэд харюунуудаа эльгээгээ.

Манай нинтын бэшэгшэд, эдэбхитэй гэбэл, Хэжэнгаһаэ Д. Доржогутабай, Д. Рыбдылов, Улаан-Удэһоо Т. Менжиков, Б. Аюров, Загарайһаа Ц. Цыбанов, Захааминһаа С. Цыбенов, Хурамхаанай Бархан һуурин-һаа Б. Дондулов гэгшэд болоно. Мүн В. Бильтагуров, У-Ж. Дондуков, Зэдэнэй Т. Токтоховые манда элдэб ушараар бэшэжэл байдаг зон. Харин Цокто Номтоевич Номтоев багшашье, зохёолшошье, нинтын бэшэгшэшье гэжэ нэрлэгдэхэ эрхэтэй бшуу.

Техник мэргэжэлтэн гэбэл, Будын Ошорой Сергей гэжэ оорыгоо нэрлэгшэ прибор бүтээгшын нэгэдэлэй автомат-системэнүүдэй заводой технологическа бюрое даагша, МНР-эй Рабжагийн Булгаа, Агын Ц. Оротов—барилгын технигүүд, Улаан-Удэһоо Б. Аюров, В. Аюшиев—инженериүүд.

Эрдэмэй 4 хүдэлмэрилэгшэд харюусаа, У-Ж. Дондуковые дурдаа һэмди. Эрдэмэй хүдэлмэрилэгшэ Б. Очиров хаана хүдэлдэгээ тодорхойлоогүй. Оорыгоо нэрлэжгүй харюусаһан 50-тай, 53-тай эрдэмтэдэй нэгэнинь Буряадай эрдэмэй түбтэ хүдэлдэг юм байна.

Хүтэлбэрилэгшэдэй тоодо гэрэл Будын Ошорой Сергей, Тувын хүгжэмтэ театрай директорэй орлогшо В. Бильтагуров, Дээдэ-Торгин һургуулиин директор Б. Дамбаев, Хэжэнгын СПТУ-гай директор Д. Б. Рыбдылов гэгшэд орово.

Партийна хүдэлмэрилэгшэдэй тоодо Эдэн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой парторг А. Бадмаев болон Хэжэнгын райкомой инструктор Д. Батомункуев гэгшэд орово. Улаан-Удэһоо пенсионер Б. Аюров олон жэл соо партийна органуудта хүдэлһэн ааб даа.

68 харюусагшадай 45-нинь интеллигенциин түлөөлэгшэд. Энэшье ушар манай газетын үргэн олон уншагшадай дунда тарадагүйень гэршэлнэ. Жишээнь, гансахан л малшан—Нарһатын совхозой Д. Бадмаев манда бэшэ. Наһаараа хүдөө ажахыда хүдэлһэн, мүнөө пенсиэдэ байдаг 62-той эхэнэр Хэжэнгын Эдэрмэгнэ харюу эльгээгээ. Зоотехник мэргэжэлтэй Б-Х. Аюров Яруунын «Победа» колхозой профкомой түрүүлэгшэ юм байна. Хорин Аваганай Базар-Гүрэ Мухатшанов совхоздоо учетчигоор хүдэлдэг. Мүн Закаменскда хинегшаар ажалладаг С. Цыбенов, Улаан - Удэ ...ай ажаалаадэ хүдэлдэг Х. Сангадиев хүдэлмэришэдэй тоодо ороно.

Наһанай талаар эгээл эдир залуунь дээрэ хэлэгдэнэн. Усть-Ордаһаа 8-дахи классай һургаша Вова Едаев, Мухар-Шэбэрнэ 15-тай Баярма болоно.

15-наа 30 наһа хүрэтэр нэгэшье хүн үгы. Буряад хэлэ заалгын газаашалагдажа, харшалагдаһанинь энэнэ дээрэ-нээл харагдаадхина. Үндэнэн хэлэ, заншалыемнай ёоор хаан үргэлжэлүүлхэ үетэнгүй болоод байнали даа.

31-наэ 40 хүрэтэр—7 хүн, 41-наэ 50 хүрэтэр—12 хүн, 51—60 хүрэтэр—20 хүн, тэрээнэнэ дээшэ—15 хүн. Бэшэнинь наһаа бэшээгүй. Эдэ тоонуд дээрэнэ харахада, эдир наһандаа ябаһан залуушуулнай тон сидэ гараһан багша Бальжинима Лхамажапов гэгшэд харюу эльгээгээ. Туваһаа манай эдэбхитэй уншагша Василий Бильтагуров мэдээ үгөө.

Мэргэжэлэй талаар харахада, 23 багша бии. Гурбан харюу бүхэнэй нэгые эльгээһэн багшанар ямаршье сагта манай тулга байгаа юм. Багша байнаа Эдэн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой парторг болоон А. Бадмаевые, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор У-Ж. Ш. Дондуковые тэдэнэй тоодо оруулхаб.

Гурбан зохёолшод—драматург Б-М. Пурбуев, уран зохёолшо, багша Ц. Номтоев, поэт, киномеханик Д. Доржогутабай бии.

Дүрбэн журналист—Мухар-Шэбэрэй газетын таһагые даагша В. Р. Ширдармаев, Бэшүүрһэз—пенсиэ гараһан журналист Хандажап Очиров, тиихэдэ манай газетэдэ амаралтада гаратараа хүдэлһэн Д. Ж. Жугдурова болон Захааминда газетэнээ корреспондент М. М. Гончиков гэгшэд харюунуудаа эльгээгээ.

Манай нинтын бэшэгшэд, эдэбхитэй гэбэл, Хэжэнгаһаэ Д. Доржогутабай, Д. Рыбдылов, Улаан-Удэһоо Т. Менжиков, Б. Аюров, Загарайһаа Ц. Цыбанов, Захааминһаа С. Цыбенов, Хурамхаанай Бархан һуурин-һаа Б. Дондулов гэгшэд болоно. Мүн В. Бильтагуров, У-Ж. Дондуковые, Зэдэнэй Т. Токтоховые манда элдэб ушараар бэшэжэл байдаг зон. Харин Цокто Номтоевич Номтоев багшашье, зохёолшошье, нинтын бэшэгшэшье гэжэ нэрлэгдэхэ эрхэтэй бшуу.

Техник мэргэжэлтэн гэбэл, Будын Ошорой Сергей гэжэ оорыгоо нэрлэгшэ прибор бүтээгшын нэгэдэлэй автомат-системэнүүдэй заводой технологическа бюрое даагша, МНР-эй Рабжагийн Булгаа, Агын Ц. Оротов—барилгын технигүүд, Улаан-Удэһоо Б. Аюров, В. Аюшиев—инженериүүд.

Эрдэмэй 4 хүдэлмэрилэгшэд харюусаа, У-Ж. Дондуковые дурдаа һэмди. Эрдэмэй хүдэлмэрилэгшэ Б. Очиров хаана хүдэлдэгээ тодорхойлоогүй. Оорыгоо нэрлэжгүй харюусаһан 50-тай, 53-тай эрдэмтэдэй нэгэнинь Буряадай эрдэмэй түбтэ хүдэлдэг юм байна.

Хүтэлбэрилэгшэдэй тоодо гэрэл Будын Ошорой Сергей, Тувын хүгжэмтэ театрай директорэй орлогшо В. Бильтагуров, Дээдэ-Торгин һургуулиин директор Б. Дамбаев, Хэжэнгын СПТУ-гай директор Д. Б. Рыбдылов гэгшэд орово.

Партийна хүдэлмэрилэгшэдэй тоодо Эдэн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой парторг А. Бадмаев болон Хэжэнгын райкомой инструктор Д. Батомункуев гэгшэд орово. Улаан-Удэһоо пенсионер Б. Аюров олон жэл соо партийна органуудта хүдэлһэн ааб даа.

68 харюусагшадай 45-нинь интеллигенциин түлөөлэгшэд. Энэшье ушар манай газетын үргэн олон уншагшадай дунда тарадагүйень гэршэлнэ. Жишээнь, гансахан л малшан—Нарһатын совхозой Д. Бадмаев манда бэшэ. Наһаараа хүдөө ажахыда хүдэлһэн, мүнөө пенсиэдэ байдаг 62-той эхэнэр Хэжэнгын Эдэрмэгнэ харюу эльгээгээ. Зоотехник мэргэжэлтэй Б-Х. Аюров Яруунын «Победа» колхозой профкомой түрүүлэгшэ юм байна. Хорин Аваганай Базар-Гүрэ Мухатшанов совхоздоо учетчигоор хүдэлдэг. Мүн Закаменскда хинегшаар ажалладаг С. Цыбенов, Улаан - Удэ ...ай ажаалаадэ хүдэлдэг Х. Сангадиев хүдэлмэришэдэй тоодо ороно.

Наһанай талаар эгээл эдир залуунь дээрэ хэлэгдэнэн. Усть-Ордаһаа 8-дахи классай һургаша Вова Едаев, Мухар-Шэбэрнэ 15-тай Баярма болоно.

15-наа 30 наһа хүрэтэр нэгэшье хүн үгы. Буряад хэлэ заалгын газаашалагдажа, харшалагдаһанинь энэнэ дээрэ-нээл харагдаадхина. Үндэнэн хэлэ, заншалыемнай ёоор хаан үргэлжэлүүлхэ үетэнгүй болоод байнали даа.

31-наэ 40 хүрэтэр—7 хүн, 41-наэ 50 хүрэтэр—12 хүн, 51—60 хүрэтэр—20 хүн, тэрээнэнэ дээшэ—15 хүн. Бэшэнинь наһаа бэшээгүй. Эдэ тоонуд дээрэнэ харахада, эдир наһандаа ябаһан залуушуулнай тон эдэбхигүй байна. Асуултада хабаадаһан зоной гурбанай хоёр хубинь 50 гараһан хүнүүд.

Уншагшаднай үтэлжэл байна. Ингэжэ хэлэхэдээ, үндэр наһатанние шобто харанагүйб. Эдэмнайл хэлэ, заншалаа сахижа, эдиршүүлдэ мэдэсэеэ дамжуулна ха юм. Тэдэнэй дунда эгээл үндэр наһатайнь—дайнай ветеран, 80 хүрэһэн Номтын Цокто (ёоёо тиигэжэ бэшээ) болоно. Тиихэдэ Түнхэнһоо С-Д. Шалдушкеев, Улаан-Удэһоо У-Ж. Дондуков, Т. Менжиков дайнда хабаадаһан намтартай.

47 эрэ, 21 эхэнэр асуултада хабаадаа. 7 хүн нэрээ бэшээгүй. Тиимэ эриитэ табигдасьегүй.

Газетьымнай һүүлэй үедэ хэр хубиһаһан тухай асуудалда 37 хүн сохом хубилаа. 9 хүн бага эзргэ, наһанаһанда хүрэхоёр болоогүй гэнэ. 15 хүн эли бэшэ харюу үгөө. 4 хүн хубилалта болоогүй гэжэ бэшээ.

11 хүн газетьымнай 1—2 жэл уншана, 8 хүн 5—10 жэл, мүн лэ эды хүн—11—20 жэл, 10 хүн—21—30 жэл, 12 хүн—31—40 жэл, 10 хүн—41—50 жэл, 5 хүн—50 жэлһээ дээшэ саг соо уншана. Ц. Номтоев 1928 онһоо 62 жэл соо уншана. Мүн эгээл унинэймнай уншагшадай дунда эрдэмтэ Б. Очиров, Захааминһаа Д. Цыренжапов, М. Гончиков, Улаан-Удэһоо Д. Жугдурова, Б. Аюров, Загарайһаа Ц. Цыбиков болон бусад. Гэр бүлөөроошье, гансаараашье уншадаг зон бии. Үлэгшэнһоо пенсионернүүд, үбгэн, һамган Санжижаповууд харюугаа сугтаа бэшээ. Харин Зэдын Бургалтайһаа Токтоховууд: үбгэниинь—анкетын түрүүшынхээ толилогдоходо, һамганиинь—хоёрдохёо толилогдоходо, харюусаа.

Хоёр удаашье анкетэ эльгээһэн зон бии. Хэд бэ гэбэл, Агаһаа Ц. Оротов, Түнхэнһоо С-Д. Шалдушкеев, Улаан-Удэһоо, пенсионер Л. Базарова.

Уншагшадай бэшэнэн һайн һайхан үгэнүүдые уншажа, сэдьхэлээ хүдэлхоор. «Хүн боложо, хүлөө шоройдоһоор «Үнэнэ газетэеэ үбэртөо хожэ ябаад, үбэр нюургүй зада уншадаг байхаб, уншахашьеб гэжэ Зэдэнэй 54-тэй багша бэшэ . Буряад зоной даамай түбшэн аад, заримдаа бүри мэхэтэй думүүшье, зугаатай хошоншье зан абари үзэгдөөдхихэ юм.

Олонхинь түрэл газетэдээ мэхэй халуунаар хандена. Тэдээн соонoо Хэжэнгынээ Буряадай ССР-эй арадай депутат Д. Б. Рыбдыловые, Усть-Ордаһаа Вова Едаевые, драматург Б-М. Пурбуевые, Захааминһаа Д. Цыренжаповые, Прибайкалиһаа пенсионер Е. И. Халбаевае, Мухар-Шэбэрнэ В. Ширдармаевые онсо тэмдэглэмээр. Дутагдалыемнай тэдэ обёоргүй бэшэ, ямалал мэдэнэ. Гэбэшье түрэл һониндоо этигдэг хадаа үргэн, дэмжэн татаад бэшэнэ.

Шэртэнэтэйхэн шүүмжэлэлшье бии. Энэндэнь гомдоод яахаб? Оршуулга муу, абтаһан үгэнүүд хэтэрмэ олоор хэрэглэгдэнэ, буряадаар сэдьхэжэ бэшэнэгүй, плюрализм газетэдэ дутуу гэхэшэлэн эүб лэ ажаглалтануд хэгдэнэ. Газетэеэ һайн болгохын тула уншагшадай шүүмжэлнэ ха юм. Гэбэшье Агаһаа Ц. Оротовой «Буряад үнэн» үйдхартай газетэ, бэшэ захиха болёоб» гэхэдэнь баһашье һонин шэнги. Бүхыгөо сэхэ руунь хэлэдэг сагта нимэшье һанамжа байха эрхэтэй юм ааб даа.

Олонхи уншагшадай «Толёор», буряад-монгол угсаатанай түүхэ, уг гарбал, хуушан хэлэ бэшэг, уран зохёолоор, түүхын «сагаан толбонуудаар», буддын шажанай түүхэ, һургаалаар аргагүй һонирхоно. Саашадаашье энэнэ тухай зөвтагүй бэшэхэбди.

Бүхы ажаглалта, дурадхалнуудые дурдажа барахаар бэшэ. Юрэдоол, үлзы дэмбэрэлэй үрэнэтэйхэн харюунуудыетнай согсолоихойбди. Тэдэ бүгэдэ газетьымнай удаан болзорой түсэбүүд соо оруулагдажа, тэдэнэй ёоор ямар материалнуудай дутын сагта толилогдохо тухай ходо мэдэсэжэ байхабди.

Харюу эльгээгшэдтэ үнэн зүрхэнэй баяр хүргэе!

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

ТҮҮХЭ ДАБТАГДАДАГ

...ниие буряад хүн гээшэт гэжэ ...ргаар заажа бэшүүлхэ.

16 түхэриг гамтай юм гу? Тархитай, үнэхөөрөө буряадби гэжэ һанаа һаа, газетэ захиха ёһотой.

«Буряад үнэн» захидаг зон арвадайнгаа түлөө ороодоо гаргажа, һанаагаа зобоно ха юм. Саашанхи хүби заяан тухай бодомжолхоор саг ерээл, унтаһанаа һэрихэгэр болоол. Юумэнээ айха хэрэггүй. Саг ерэжэ ябана, юумэн хүдэлхэ дүтэлөө.

Түүхэ дабтагдадаг гэжэ хэлсэгшэ. Нэгэтэ тиимэ сагай ороод байхада, харгыгаа шэлэжэ абаһан үбгэ эсэгэнэртээл адли урид хараха шадалтайбди.

Буряад зондо бүркан туһалха!

ДАМДИНСҮРЭН,
багша.

Хэжэнгын район.

АНКЕТЭНҮҮДҺЭЭ

Газетэдэ хубилалта болоо гү? Саашадаа юу хэрэгтэйб?

Нютагайнгаа түрүү хүнүүдые, дутуу дунданнуудые бэшэдэг хүдөө бэшэгшэд олошороо гэхэ байнаб.

Е. Цыбикова,
Зэдын аймагай Гэгээтэйнэ багша-пенсионер.

Би олон ондоо газетэ абадаг хүм. Тиигээд почтын ерэхэдэ ,эгээ түрүүлэн «Правда Бурятии» тээшэ һарбэйдаг һаа, һүүлэй үедэ «Үнэнөө» дэлгээдэг болонхойб. Гайхалтай һонин болоо. Удха түгэлдэр, энеэдэтэйшье, гайхалтайшье юумэн олон.

Зэдэнэ бурлад хэлэнэй багша, 54-тэй.

Илангаяа түүхэмнай, олон мянган жэлэймнай түүхэ тодорхо ёһотой. Монголшуудай түүхэ бшуу.

Аха дүү арадуудтаа — Халха Монголдо, Барга Монголдо, Хальмагта «Буряад үнэн» оорын корреспондентые баридаг һаа, , һайн бэлэй. Хүн хорихогүй бэшэ гү?

Монголшуудтаяа дутэлхэл талаяа бэдэрхэ ёһотойбди. Хэлээ, түүхээ олохобди. Үндэнэн соёлоо хүгжөөхэбди. Үгы һаа, агууехэ, суутай, солотой байһан монголшууд түүхэдэ мүр сараагүй үгы болохомнай хологүй.

Хуушан монгол уран зохёолнуудһаа,— «Ульгэр далай», «Саран хүхын туужа», мүн Үбэр Монголой барга буряадуудай, халха, цахар, торгууд, дүрбэд, өөлэд монголшуудай хуушаншье, шэнэшье зохёолнуудһаа хэнэгүүдые толилхо байгаа.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ,
Захааминаи районой Үлэгшэн нютагһаа 50 гаран жэл соо манай газетэ уншадаг хүн.

Заа зуухан хубилалта болоо даа. «Алтан гэрэл», «Алтан тобшо», «Хүхэ сударь», «Эрдэниин тобшо», бүсадшье түүхэтэ ёохёол хэблэбэл, һайн бэлэй.

С. ЦЫБЕНОВ,
Закаменск хото, хүдэлмэришэн, 48-тай.

Хубилалта бага эзргээр болодог. Угай түүхэ, Ломбоевой литэ гэхэ мэтэ һонин. Ерэхэ жэлдэ иимэрхүү литые һайнаар барлаа һаатнай, зохид нэн. Хитадай эмшэд Улаан-Удэдэ хаагуур, ямар туһатайгаар ажалланаб, түбэд эм дом ехэ болохоор гү гэнэн олон һонин юумэн тухай уншаха һэмди.

Иваалгын дасан, буддын шажанай номнол соо ямар тааруу заабари, ёһо заншал гэхэ мэтэ юумэн байдаг юм? Тэрэн тухай болохо һаань, бэшэгты.

Дамдин-Цырен, Мария Санжижаповтан
Захааминай аймагай Үлэгшэн нютагай пенсионернүүд.

Хубилалта үдэрһөө үдэртэ болоно. Гансал үнэнике бэшэхэ. Муу һаань, нюур сахингүй шүүмжэлэх, һайн һаань, болохо тээшэнь, бүтээмжэтэйгөөр бэшэхэ.

Б. ДОНДУПОВ,
Хурамхаанай Бархан һуурин, 35-тай.

Хубилалта болоошье гэжэ болохо, үгышье гэхэдэ, болохол даа. «Толи» ехэл хүлеэдэгби.

Мухар-Шэбэрнэ 9-дэхи классай 15-тай БАЯРМА.

Болонгүй яахаб? Шүүмжэлхы материал олон болоо. Ароондэ, хамтын подряд тухай материал миниг анхарал татадаг. «Манай үеын хүн» гэнэн нинтэ гаршаггай очеркнууд һонин.

В. ШИРДАРМАЕВ,
Мухар-Шэбэр, журналист.

Манай орон дотор боложо байгаа хубилалтануудые тон ойлгосотойгоор, таряашад, малшадта хабаатай темые саг үргэлжэ толилхые хүлеэнэбди.

Н. Б. МАЛАНХАНОВА,
Түнхэнэй аймагай Таһархай нютагһаа 56 наһатай багша, мүнөө пенсиэдэ.

Тус сониндо һүүлэй үедэ өөршэлэлтэ (хубилалта) нилээд гаража, сониной гаргаса һайн болоо. 1991 ондо дэлхэйн олон улаасай байдалһаа гадна Буряад ороной удха зохёол (шог) бэшэнэ үү?

1990 оной нэгэн дугаарта «Хахарһан аяга» гэдэг һонирхолтой зүйл амтархан уншааб. Энэ мэтын зүйлые бэшэжэ байбал, ехэ һайн байна.

МНР-эй Ховд аймагай Дуута сомоной РАВЖААГИЙН БУЛГАА, 49-тэй, техник мэргэжэлтэй.

Хубилалта һанаһанда хүрэхоор болоогүй, бага, удаан байна. Түргэгдэхэхэ хэрэгтэй Буряад хэлэ, уг гарбал, түүхэ, соёлтой холбоотой ямаа гэмгүй материалнууд миниг анхарал татаа.

Хуаасай обогтой РИНЧИНЭЙ НАМСАРАЙ, Улаан-Баатар,
Улаан - Баатар, архитектор.

ЭРХИМ МАЛШАН

Лариса Дашиевна Гончикова оорынгоо хани нүхэр Александр Бадмаевичтай хамта Дапахайн совхозой хонын фермэ дээрэ томо болгогдохо залуу бодо мал харуулһалжа, ажалай болон байгаалиин халуун, хүйтэнние ямала үзэжэл байдагшье һаа, жэл бүри эрхим дүнгүудые түйладаг. Жишээлхэдэ, 1990 ондо харуулһалһан 130 толгой бодо малаа зун-намарай бэлшээриин үедэ сүүдхэ бүри тус бүхэнэйнь шэгнүүрые 1000 гаран граммаар нэмээгээд, бүлтыень эрхим тарган тамиртайгаар гүрэндэ тушааһан байна. Тиигэжэ ажахыдаа горитой олзо оруулба.

Мүнөө үедэ Лариса Александр хоёр 123 залуу мал тушаажа абанхай. Тэдэнээ үбэлэй үедэ һайнаар харуулһалаад, гарзада нэгыешье оруулангүй үбэлжэжэ, зун-намарай бэлшээриин тунга ногоондо мүндысэ таргалуулаад, гүрэндэ худалдаха зорилготой юм. Тиигэхын тула малайнгаа далые һайса дулааланхай, хохироо элбэгээр дэлгэнэ, үбшэеэ гаммажа, малаа һайса бэлшээнэ. Байрадань дутэ элбэг хагдатай бэлшээри горитой бии юм. Дүй дүршэл ехэтэй хадаа хүсэнэндөө хүрэхэл байха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭЭ: Лариса Дашкевна Гончикова.

Б. ТАБДАЕВАЙ
фототекст.

ҺАЙН ЗАНШАЛАА БУ МАРТАЯ!

Би олон жэлдэ багшаар хүдэлһэн хадаа буряад зоной мэхэ гохо хэхэгүй, үбшэн, үрөөһэн хүнүүдые хайрлаха, үншэн үхибүүдые, үтэлэгшэдые харалсаха һайн һайхан заншалынь бү мартагдаһай гэжэ хүсэгшэб.

Залуу багшаар һургуулида хүдэлхэ эрхэ олгоһон үнэмшэлгэ абахатаймни адли дайн эхилээ бэлэй. Дайнай үедэ залуушуул һүни, үдэрөө мэдэжгүй хүдэлдэг байгаабди.

Һурагшадаа дахуулаад, намартаа хартаабха малтажа, хоолос түүжэ, колхоздоо туһалдаг һэмди. Һургуулиингаа түлөө баһа өөһэдөө бэлдэхэбди, Ургажа байһан модо хөрөөдэжэ унагаагаад, тэрэнээ тайража, хахалжа, унатараа эсэхэш.

Гэртээ ерэхэдэш, һайн хоол байхагүй. Түүһэн хоолосоо хуураад, сайгаа үүдаг һэмди. Үдэртоо 5—6 хэшээлэй һүүлээр һурагшадайгаа дэбтэрнүүдые шалгаад, үглөөдэрэйнгөө хэшээлнүүдтэ бэлдээд, удэшэнэдөө колхоздоо таряа сохилгодо ябадаг байгаабди.

Иигэжэ хүдэлхэдөө, дайсаниие дарахабди, залуу, хүсэтэй хүбүүднай фашистнуудые илажа, гэртээ бусаха, баяртай һайхан, золтой ажаһуудал эрьежэ ерэхэ бэээ гэжэ этигдэг һэмди.

Бишыхан һурагшаднай энэ һаналыемнай ойлгоһон шэнги һайнаар һураха гэжэ ороддодог, һайн журамтай, һайн һанаатай байгша һэн. Зарим үхибүүднай үглөөниинь эдеэлэн үбэлжэжэ, зун-намарай бэлшээриин тунга ногоондо мүндысэ таргалуулаад, гүрэндэ худалдаха зорилготой юм. Тиигэхын тула малайнгаа далые һайса дулааланхай, хохироо элбэгээр дэлгэнэ, үбшэеэ гаммажа, малаа һайса бэлшээнэ. Байрадань дутэ элбэг хагдатай бэлшээри горитой бии юм. Дүй дүршэл ехэтэй хадаа хүсэнэндөө хүрэхэл байха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭЭ: Лариса Дашкевна Гончикова.

Б. ТАБДАЕВАЙ
фототекст.

ХУДАН ГОЛНИ ҺАНАГДАНА

Би, Базароова Гажадбал, 1928 ондо түрэһэн хүнби. Хэжэнгын Дунда-Худанай (Тураасгай) Ворошиловай нэрэмжэтэ колхоздо ажалаймни намтар эхилээ. 1942 ондо дурбэдэхи класс дүүргээд, саашаа һураха аргагүй бологдоһон юм. Хажар харша, хамог амитаниие зобооһон, тулаһаан, Гитлерэй үүдхэнэ дайлан даршаг эхилжэ, бага балшарби гэжэ эжы, абадаа эрхэлхэ, эльгэлхэ саг дүүрэжэ, багаханшье һаа, бэеэ хатуугаар абаад л, ажалай хойноһоо шуумайн ороо саг болоо һэн.

1942 ондо 14-тэй ябатараа, урдаа хараха ганса эжымни нюдээ ходо үбдэдэг болоһон тула һургуулияа орхижо, ябага нюсэгэмшье һаа, эжытээ хоюулан хутэрэлдөөд, аргада ябагша һэмди.

Минии 8-тай байхада, эжымни Очир абатай хамжажа һуурһан юм. Абамнай гэртээ хэды тэдыхэн малаа хараад л үлэгшэ һэн.

Абатай боложо, ажалай дадхал абажа захалаа һэм. Тэрэ эрэ, эхэнэршье хүнэй ажалые адли мэдээд, шадаад яба гэдэг, эрэ хүнэй ажал ехээр хүүлэдэг байгаа. Тиин хюроо хуурайдуулха, һуха, хутага бүлюүдүүлхэ, хорёо барихадаа, үртэнэдүүлхэ, үйнөөр түйсэ, хабисаг хүүлэхэ. Али болохо юумэ эй забдагүй заагша бэлэй.

Минии гаража, газар гэшхэжэ үрдеэгүйдэ хатуу сагаар түрэһэн эсэгыемни лама гэжэ гэмнээд, абаад ябашаһан юм гэжэ эхэмни хэлэгшэ һэн. Абыемни Хориин түрмэһөө үбэлэй сагта һуниин 12 багта эургаан гү, найман гү хүнтэй дуудажа гаргаад, саашаа мэдэгдэдэггүй гэжэ эхэмни үйлан, хайлан һуугша һэн.

Ямпилоа Базар гэжэ түрэһэн эсэгынгээ байһан байгаа һаа, бага балшар наһаанһаа тэды ехээр зобожо, тулижа ябахагүй һаабзаб даа гэжэ һанагша һэм. Мүнөөшье болотороо тиигэжэ һанагшаб.

5 үхибүүтэй—3 хүбүүн, 2 басагатай, 16 аша зээнэртэй, наһаһандаа хүрөөд, наһаагаа дүүрээд, жаргажа һуугшаб даа. Бүхы наһаараа мал ажалда хүдэлжэ, 1978 ондо наһанайнгаа амаралтада гарабашье, гараа баряад, хүлөө хүл дээрээ хээд һууха дуран хүрэдэггүй. Гүрэн түрэдэшьө туһа болохо юм гү даа гээд Галтай нютагтаа интернат һургуулида хүдэлһэн зандааб. Амгалан һайхан ажаһуухаа ондоо ямар жаргал байхаб даа.

Түрэһэн нютаг тухайгаа иимэ дуу зохёоһон хүнби:

Түгнэһөө нютагаа һанахадам
Тудхалта мундаргам һанагдана,
Түрэһөөр нүхэдөө һанахадам
Тураасгай нютагни һанагдана.
Галтайһаа нютагаа һанахадамни,
Газар уһамни һанагдана,
Гараһаар нүхэдөө һанахадамни
Гажараад абана даа зосоомни.
Нарһатаһаа нютагаа
һанахадамни,
Нарһатайл Тудхалтамни
һанагдана,
Нарайһаа үетэнөө һанахадамни,
Наһанаймни нүхэд һанагдана.
Дайдаһаа нютагаа һанахадамни,
Дабаатайл Тудхалтамни
һанагдана,
Дайнһаа хойшоёо
һанахадамни,
Дабашагүй зосоомни гажарна.
Холо газарта ябахадамни,
Худан голни һанагдана,
Холшор багаяа һанахадамни,
Хододоол зосоомни уярна.

ГАЖАДБАЛ БАЗАРОВА.

Мухар-Шэбэрэй районой Галтай һуурин.

АНКЕТЭНҮҮДҺЭЭ

Газетэдэ хубилалта болоо гү! Саашадаа юу хэрэгтэйб?

Ямала хубилалта болоо. Гэбэшье зарим асуудалда халиргэйдаха үшэр ажаглагдадаг. Түрэлхи буряад хэлэ бэшэгээ һэргээхэ, түүхэ, намтар, ёһо заншал тухай зүйлнүүд анхарал татана.

Наадад наһатай НОМТЫН ЦОКТО.

Миниий һанахада, танай газетэдэ тон ехэ хубилалта болоо гэхэдэ, алдуугүй болоно. Илангаяа Эсэгэ ороной дайнда буряад хүбүүд, басагадай габьяа харуулһан олон статьянууд герана. Буряадуудай «сагаан толбонууд» тухай юумэн ехэ һонин байгаа.

У-Ж. ДОНДУКОВ,
хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор.

Һайн-муу болоо гэхын аргагүй. Намдал хүроод лэ үлэдэг. 1990 ондо угай башагүүд, «Нюуса тобшо» тухай, Сагаан нарада найруулһан ба бэшэшье материалнуудые (буряад хэлэ, бэшэг нэргээхэ, буряад зоной ёһо заншал сахиха г. м.) һайшаагдаа.

М-С. ПУРБУЕВ,
драматург.

Болоо гэжэ тоолоноб. Ульгэр домог, түүхэтэ ушарнууд, угай түүхэ, «Хара моритон» гэжэ барилдаашад тухай, «Гэсэр» гэжэ түб гэхэ мэтые олоор бэшэгты. Бүри һонин болохо.

ОШОРОЙ СЕРГЕЙ,
прибор бүтээлгын нэгэдэл.

Спортын һонинсоор һонирхоноб. Тиихэдэ һүүлэй үедэ буряад нютагуудые, Эрхүүгэй, Агын болоод бусад газарнуудые нэгэдүүлхэ хэрэг дэмжэжэ, һонирхон уншанаб. Урданай буряад үгсаатанай һонирхолтой ябадалнуудые, хүсэ шадал, шэн зориг, шажан мүргэл, архитектура гэхэ мэтээр һонирхоноб. «Нюуса тобшын» 750 жэлэй ойн һайндэрэй яагаад үнгэрһэн тухай газетэдээ бэшэһыетнай һонирхон уншаа һэм.

ДАМДИНСҮРЭН,
32-той багша, Новокижингинск.

Аргагүй ехэ хубилалта болоо. Анхан үбгэн абадаа уншахыень зохидаг һэмди. Эндэ тэндэнь шагаагаад, һүүлээрнь түрэл газетээрээ талаа түлэдэг һэмди. Мүнөө суглуулнабди.

Яруунын аймагай Эгэтын-Адагһаа 48-тай багша.

Ямала һонин болоо. Гушаад онуудта зобооһон, алуулһан хүнүүд ехэ хайратай байдаг. Нютагайнгаа Дампилон, Донгидон тухай материалнуудые нёлбоһо дуһаажа уншаа һэм. Тэдэнние таниха һаабзаб даа.

Хэжэнгын районой Эдэрмэгнэ 62-той эхэнэр.

...Хуушан монголые шудалхада, ехэ туһатай.

Ц-Б. ДОНГИТОВ,
Зэдын Дээдэ-Үшөөтэйһоо 70-тай пенсионер.

Хубилалта балайшье болоогүй гэхэ байнаб.

К. ЦЫРЕНДАШИЕВА,
Дээдэ-Торгин һургуулиин 30-тай багша.

Бага эзргэ хубилаа. Хүдөө ажахы тухай ехээр бэшэхэ. Буряад арадайнгаа түүхые уудалан ехээр бэшэхэ.

А. БАДМАЕВ,
Зэдын Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой парторг, 40-тэй.

Жолоошон Готоб Дашеевич Хумаев «Балагта» колхозой түрүү ажалшадай нэгэн мүн. Энэ нүхэрнай олохон жэлдэ түрэл ажахыдаа хүдэлжэ, хүндэтэй хүдэлмэрилэгшэдэй тоодо ороноой. Булад хүлэгөө жолоодожо эхилһээр үнихэншье

Хүнэй

шэнжэ шарай

АЖАХЫН НАЙДАЛ

болобо. Олон мянган тонно арадай ажахыда хэрэгтэй ашаа, зөөри «Улаан-Удэ—Мон—Орлиг—Балагта» гэһэн маршруудаар зөөжэ, үбэл зунгуй ябаһан намтартай. Районой дүй дүршэлтэй, ажалша бэрхэ жолоодой нэгэн гээд хэлэбэл, буруу бэшэ.

Харин наянай энэ нүхэр зунай сагта ажахын үхэр мал туужа, хээрын һарьдагуудай бэлшээриинүүдтэ гарадаг болонхой. Үнгэрэгшэшье зун Владимир Бальжинимаевич Ошоровтой хамтаржа, гүрэндэ худалдагдаха 156 толгой холимог малнуудые даажа абаад, Забидай Мэхээртэ гэжэ бэлшээридэ зуһаба.

— Зуннай, юу хэлэхэб, баян дэлгэр ургаса бэлэглээ һэн. Хээрын ногоон тунга, шэмэтэй, үхэр мал ямала хүшэлөө,—гээд Владимир Бальжинимаевич наяхан уулзахадамни хэлэбэ.— Үхэрөө Мон хүрэтэр туугаа һэмди, саашаа машинаар Хүлтүүг хүрөө юм. Дуулахада, ямала бараг байгаа хаш.

Үнэхөөроошье, эдэ малшадай хараһан мал ямала тарган, һайн сэндэ хүрэһэн байна. «Малшад Г. Д. Хумаев В. Б. Ошоров хоёрой мал бүгэдөөрөө дээдын шанартайгаар тушаагдаа. Энэ хадаа малшадай үнэн сэхэ ажалые гэршэлнэ» гэжэ Г. Д. Гармаев, колхозой түрүүлэгшэ тоолоно.

Тиихэдэ Владимир Бальжинимаевич наһанайнгаа нүхэдтэй хэлсэжэ, колхоздо ажаллаха һаналтай байһан юм. Эдэнэр мүнөө

Агуу Илалтые шэрээлсэһэн хүн

ҮНДЭР ХАЙРАДА ЗУУРШАЛАГДААД...

Набтархан аад, багжагархан бэетэй, бага бүхэд гэһэн, хүчтэй, согтой хүхюун, түргэн дээрэ бүхэдэ гэһэн, хонор сэгээн үбгэжөөл Галсановые манай Аха нютагай хүн зон булта таниха даа. Юуб гэхэдэ, Нима Дашеевич Аха соогоо бэрхэ ажалшадай нэгэн юм. Бүри һаа болотор, 2 жилэй саада тээ Нима Галсанов ажаллажа ябаһан жолоошодой дунда эгээл үндэр наһатайнь һэн. Оньһон техникэ жолоододог болоһоор тэрэ үнинэй даа. Аяар 50-яад онуудта Ахеда паял машина, тракторнуудай бии боложо байха үедэ сэрэгэй албанһаа табигдаһан Галсанов жолоошон болоо һэн. Гэрэ гэһээр 40-өөд шахуу жэлнүүдэй хугасаа соо жолоошон ябаад, наланайнгаа амаралтада һаянай гараа. Амаралтада гараашье һаа, Нима Дашеевич миин һуужа шадаагүй даа. Өөрынь зан абариньшье, һанаа сэдьхэлыньшье урагшаа эрмэлзэһэн, тэгүүлһэн, ажал худэлмэриин түлөө, тэрэнэй урагшатай ябаса тухай һанаашаархажа ябадаг хүн бшуу. Энэ талаар нэгэ жэшээ дурдаһуу. 60-70-аад онуудаар Нима Дашеевич Орлигой дунда һургуулида жолоошоноор ажаллажа ябаа. Энэ ажал яһала харюусалгатай, юуб гэхэдэ, һургуулие, интернадуудые, багшанарай байрануудые түлеэ залһаар саг соонь хангаха гээшэ жолоошодойл ажаллаа бшуу. Тэд тэрэ үе сагта һургуулида машина, трактор гэжэ юун байхань һэм. Нэгэхоёр эбдэрхэй, һандархай машина байханьшье байгаад, тэдэнние заһабарилха гэхэдэ, үлүү булуу хэрэгсэлнүүд гэжэ олдохогүй. Жолоошон Галсанов аргынь олоод лэ, даабарита машинаяа заһаад, тэрээгээрээ түлеэ залһаяа саг соонь зөөгөөд лэ байгаал даа. Тэрэ үеэр би Орлигой дунда һургуулида ажаллажа байһан хадаа Нима Дашеевичэй ажалые харадаг байгааб. Үглөөнэй 5-6 часаар түлеэгээ асараад, айлай гү, али һургуулиин гаража буулгажа байхал даа. Гайхахаш, «Али сагтаа түлеэндээ ошожо үрдеэд, үшөө тэрэнээ гансаараа машинадаа ашаалаад үрдинэ гээшэб?» Сэхыень хэлэхэдэ, хаанашье ажаллахадаа, Галсанов һүбэлгэн бэрхэ, түргэн, шуумар хүн юм.

Һаяхан Нима Дашеевичтэй Хэрэн Орлиг хоёрой хоорондохи уга харгые хамта гаталхадаа, «Урал» машинын хүндэ үүхилаан доро бага сага хөөрэлдэһөөр харгын утые мэдэньшьегүй Орлигоо хүрэшоо бэлэйбди. Тэрэнэй уг гарбалыньшье, ажабайдалыньшье намда мэдээжэшье һаань, сэрэгэй албанһаа урда тээхи ажал тухайнь һанаулхадам, Нима ехай бодолгото болоо һэн. Нэгэ хэды соо абяа аниргүй, юушьеб даа тархи соогоо гүйлгэн, тэрэ үнгэрһэн сагай үйлэ хэрэгүүд зурас гэжэ, хэзээ нэгэтэ унтарһан дэн мэтэ бүдэхээр гэрэлтэһээр нюдэндэнь хэрэгдажа эхилнэ ёһотой. Миниишье нюдэндэ тэрэ сагай байдал бүүр-түүр үзэгдэхэдэл гэнэ. Юундэшьеб даа, ута бугуули аргамжын һунаһандал холоһоо, нюдэнэй үзүүрһээ, наада уһалааша тээшээ пубарилдаһаг адуун һүрэг, тэрэнэй хойно, хажуу тээнь орожо ябажа һүхирһэн залуухан адуушан хубүүн намда үзэгдэбэ...

Нима бүри бишыхандаа, үшөөшье һайнаар 10 наһаяа гүйсөөгүй, ябахадаа, юумэ гээшын һайн, мууе яһала үзэһэн, «амташалһан» юм.

Гушаад онууд хадаа манай түүхэдэ эгээл зэбүүн, муухай шуһата жэлнүүд мүн. Энэл үедэ «кулак», «кулагай туһамарша», «арадай дайсан» гэхэ мэтээр олон зон нэрлэгдэжэ, шорон түрмэ-тама руу шэдэгдэжэ, тэндээ олонхинь хосорһон байха. Бишыхан Нимын түрэһэн эсэгэ Даша Желсанович Галсанов, тэрэнэй дүү хүбүүн — Нимын үргэһэн эсэгэ —Гүгдэн Жалсанович Галсанов «кулак» гэгдээд, 7-8 үнеэдынь, 10 моридынь, 30-аад хони ямаадынь буляагдажа, гэр, амбаарынь хоохологдожо, өөһэдөө түүгдажа, холын харша хүйтэн дайда руу сулэгдэхэдэ, Нима хубүүхэн нютагтаа үлэжэ, хүн тоогүй, нохойнь түлгэнһөө дороор доромжолуулан ябаа бэлэй. Хэн нэгэн һай һанажа, дулаа харабал, хүрэнгэ, бозо хэжэ үгэхэ. Тэд тэрэ сагта хүрэнгэ, бозошье хэжэ үгэһэн хүн өөрөө «кулагай туһамаршан» гэжэ гэмнэгдээд, баһал тушаагдаха «аргатай», «эрхэтэй» байгаа бшуу.

— Үлдэхэ, даараха, зобохо тулиха гээшэш, илангаяа бага балшар наһандаа, хэсүүхэн юм даа, — гээд Нима ахай зог татан, аниргүй һуугаа һэн.— «Наашаа» гэхэ хүн хоморхон лэ байгаа даа.

Эдэ үгэнүүд зүбтэй. Мүнөөшье иимэрхүү бшэ гү? Ажал тухайгаа хэлэхэдээ, Нима Дашеевич «бүри бага наһанһаа адуу мал дахажа, хоолойгоо тэжээхэ баатай болоһон хүм» гэжэ намда хэлээ бэлэй.

Саг, жэл түргэн ябадаг даа. Уданшьегүй үншэн хүбүүн борьбоо үндыжэ, хүнэй һуури эзэлжэ, нэгэ «нүхэ таглаха» болоо һэн. «Кулак», «арадай дайсад» гэгдэһэн эхэ эсэгэнээ гээгдэнэн Нима жэл ошохо тума хүдэржэжэ, эрэ хүнэй түхэл маягтай боложо, шираг шамбай үетэн нүхэд хүбүүдээрээ ямарханшье ажал бүтээхэ аргатай болоо һэн. Одоол хүндэ доромжолуулха сагынь тэрэнһээ налан һандаран талигаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэдэ, тэрэ бээ хүсэжэ, эрын зэргэдэ зогсохоор болоод ябаа. Үхэлтэ дайнда аха нүхэдэйнь хойно хойноһоо һубарилдан мордожо, колхоздо үбгэд, хүгшэд залуушуул үлэжэ, бухы ажалай абьяас тэдэнэйл эзэм дээрэ бууба бшуу.

Дайнай шэмэрүүн жэлнүүдтэ Галсанов «Улаан-Аха» колхоздоо адуун һүрэг харууһалба. Жэлэй дүрбэн сагта хээрэ ябажа, адуун һүрэгые манаха гээшэ эгээл хүндэ ажалай нэгэн мүн һэн ха. Тэрэ саана гансаараа. Эдеэ хоол хомор. Талхан гэжэ даа, лимидээр нэгэ-хоёр килограмм нарада үгтэхэ даа. Тоһоншье гэжэ юун байхань һэм. Баһал хэмтэй, хэршэмтэй даа. Дайнай үедэ эгээл шухала ажалда ябаа байһан. Адуушан гээшэш ехэ харюусалгатай ажал байгаа бшуу. Дайнай үедэ моридшье дайнда абаашагдадаг байгаа. Минии мэдэхэдэ, манай Ахаһаа олонхон лэ морид дайнай газар руу абаашагдаа һэн ха, — гэжэ би Нима Дашеевичтэ хэлэбэб.

— Адуушан хадаа лайнда ябаһан хүнтэй адли байгаа. Ороноо хамгаалгын һалбариин худэлмэришэн мэтэ байгаа ха юм. Танк, буу зэбсэг бүтээдэг мэтэ.

— Зүб хэлэнэш. Тэд нүхэдэйнгөө фронт дээрэ дайлалдажа ябахада эндээ һанаа амар, адуугаа манажа ябахань ямар бэ даа, нэгэл муу шэнгээр намда үзэгдэхэ даа. Тиихэдэнь би баһал, сэрэгтэ ошохом гээд, 7-3 дахин шиидэһэн хүм. Тэд Орлиг ерээд лэ, гэдэргээ адуугаа хара гүүлээд лэ, эльгээгдэдэг байһан хүм, — гэжэ Нима Дашеевич хөөрөө һэн. — Тэд хожомынь мэдэхэдэнь, тэрэнь «бронь» гэжэ байһан юм ха.

Эндэшье ши фронтдо байнаб гээд ойлгохо ёһотойш гэжэ намда фронт мордохом гэжэ Орлиг нэгэ ошоходом тэндэхи томо нюён хэлэбэ. Тэрэниень таһа арсажа фронтдол мордохо тухайгаа мэдүүлээд лэ байхадам, тэрэ нюён намда сэхыень хэлээгшэ һэн: — Ши, хубаа Нима, колхоздош адуу хараха хүн гэжэ орой үгыл. Харахал болонош. Хэрэгтэй һаань, арга бэшэ дуудахал байхабди гээ бэлэй. Тиигэжэ би баһал гэдэргээ бусажа, адуугаа манаха баатай болоо һэм, — гэжэ Нима Дашеевич хөөрэдэг. Харин суггаа наадажа, хожомынь худэлжэ ябаһан үеымни нүхэд һамажаб Дугаров, Лопсон-Сэрэн Мунконов гэгшэдни дайлалдажа байгаа сэрэгһээ намдаа бэшэгүүдые эльгээдэг байгаа. Харин бинь адуугаал манаһаар һэм...

— Хэр олон адуу харадаг, манадаг байгаа гээшэбта?

— 400-500 хүрэгшэ һэн. Тэд яахабши даа, сагнай тиимэл байһан юм. Нэгэ хүн шадаал һаа, олон хүниие һэлгэхэ... Дайнай шэмэрүүн үедэ, миниие мэдэхээр, шононууд угаа олошороо бэлэй. Тэд энэньшье ойлгосотой. Хүшэр хүндэ сагай болоходо, хаанашье бэшэгдэгүй, баталагдаагүй жама ёноор, байгаалиин бухы бэрхэшээлнүүд нэгэн доро хамтал ерэдэг бэшэ гү?

— Шоно, юу хэлэхэб, олон бэлэй. Нэгэтэ би һүрэг шоно хараб, тэдэш 15-20 хүрэхэ юм һэн ха,— гэжэ Нима Дашеевич хэлэнэ,

— Адуунда добтолдог байгаа гү?

— Гайха, тагна ехэ. Миниие адуунда добтолжо үзөөгүй юумэл. Адуу хараһан үе соогоо нэгэшье адуу шонодо эдюулээгүй һэм, — гэжэ Нима омогорхон хэлээ бэлэй.—Шоно гээшэ хэрэгтэ аяг аэшатай арьяатан байнаниинь мэдэхэ ха юм даа. Тэд тэдэш баһал өөрынхэрэгтэ «сэсэн» болигууд даа. Даб гээд хүршэ айлайнгаа мал дайлахагүйл байха. Байгаалиин табиһан жама ёноор, тэдэшни шонорог аһатанай хүнэй адуулһан маяда добтолхонь эзлтэй барааг байха юм гэжэ хэлсэгшэ. Энэнь зүбтэй байгаа юм гү, бү мэдэе.

— Шонорог яһатай хадаш тэдэ «абгайнаршни» шамайгаа харамнаа аршалдаг байгаа ха, — гэжэ Нима ахайда хэлэхэдэ:

— Бү мэдэе. Үнэхөөрөөшье тиигээ юм гү даа? — гэжэ маһалзан энеэгээ бэлэй.

— Унага абалган тухай хэлэжэ үгыт.

— О, унага абалгааб яһала һайн дүнгүүдые туйлагша һэм даа. Дайнай үеын жэлнүүдтэ 100 гүүнһээ ото 80-90 унага абаад байгааб. Сэхыень хэлэхэдэ, адуун һүрэгни үдэхэдөө һайн байһан даа. Бүрэн - Голой тала утал гэжэ адуумни һубагша бэлэй даа, — гэжэ Нима Дашеевич хэлэнэ. Булагай Хужарһаа Элеэ хүрэтэрөө үргэлжэлдэг бэлэй.

Дайнай үедэ адуун һүрэгые амжалтатайгаар хүгжөөжэ ябаһан адуушан тэрэ үедэ колхозой правлениин зүгһөө һайшаал, магтаалда хүртэгшэ һэн. Һайн ажалайнь түлөө 2-3 килограмм талха, 1-2 килограмм тоһо лимидэй нормоһоо үлүү үгэхэшье саг байгаа.

Дайн байлдааншье он жэлнүүдэй ошохо бүри саашалжа, манай сэрэгшэд улам урагшаа добтолжо, аэрлиг муухай фашистнарые намнаһаар тэдэнэй эшэзэн болохо Берлин тээшэ д,гшана. Нютагаймнай зарим хүбүүд дайнай газарта хэтэ мүнхэдөө үлэжэ, зарим нэгэн шархатажа, үлбэр болоод бусадаг һэн.

Дайнай газарһаа ерэһэн танил нухэдөө харахадаа, Нимын зосоо ямар сэ даа нэгэ ондоо бологшо бэлэй. Нэгэ талаһаа омогорхол, нүгөө талаһаа: «бишье тэндэ ябаад, иимэрхүү болоод бусаха байгаа гүб даа, али тэндээ хосорхо һэн гүб» гэжэ шэбшэхэдээ, жэхыдэһэниинь хүрэхэдэл гэхэ. Теэд «нүхэдни үшөөшье тэндэ дайлалдажа ябаһаар» гэжэ бодомжолходоо, эзэлүүдгүй фронт ошохо, фашистнартай нюур нюураараа тулалдаха дураниинь хүрэдэг бэлэй.

Нима Дашеевич дайнай дүүрэһэн хойно сэрэгтэ мордожо, өөрһөөнь холо дүү хубүүдээр алба хэһэн юм. Алас-Дурна зүгтэ тэрэ елба хээ.

50-яад оноор сэрэгэй албанһаа табигдажа ерээд, Галсанов үргэнэн эсэгэ болохо (өөрынь эхэ, эсэгэ үни наһа барагаан) Түгдэн абгайгаа хаана туугдан сүлэгдэнынь нэхэжэ, бэдэржэ эндээ асараа һэн.

Тэрэ үедэ һүргуулида һуража ябаһан бидэнэр Түгдэн таабайе харагша һэмдэг. «Арадай дайсан» гэгдэһэн хүн Шарза нютагай юрын лэ үбгэн һэн даа. Бишыхан хоршогор хара шарайтай, дохолон, һорьбо тулаад ябадаг таабай һэн. Тэрэ үедэ сэбдэг хүйтэн газарта буугай сэмгэн доро, зэрлиг зүнэг харуулшад - этэгээдүүдэй һүхирөөн доро, эгээл хүндэ хүшэр хара ажалда хайра гамгүйгөөр хаягдажа, тэндээ хашагдажа, хүлһэ, шодалаа дүүрэн үгэжэ, хүлөө охээр гэмтэнэн юм һэн ха. Тэрэ хэрэгтэ үе сагта хэн тэрэниие (Түгдэн таабай мэтэ ямаршье эрхэгүй, хүндэ тоогүй «арадай дайсад» дүүрэн һааб даа) хараха эмшэлхэ һэм. Тиигэжэ хаягдаад, шадалтай һаа, һайн болоһоиинь болоод лэ ябаал юм бээ.

Табяад онууднаа эхилжэ Н. Д. Галсанов Орлигто эмхи зургааануудта худэлөө. Бүри һаяхан даа, недондо жэлэй саада тээ аймагай архив сооноо 1948 оной тамга дансатай саарһан олдоо бэлэй. Тэрэ хадаа Нима Дашеевич Галсановые Социалис Ажалай Геройн нэрэ эзэргэдэ зуршалха гэһэн Ахын аймагай тэрэ үеын хүтэлбэрилэгшэ ябаһан Федор Иванович Ангаровай гар табилгатай, ажалшадай депүтадуудай Ахын аймагай Соведэй гүйсэдкомой шиидхэбэри байба. Тэд тэрэ саарһан сесшаа хаана тогтоо юм, мэдэхын аргагүй. Энэ олдоһон саарһан хадаа Н. Д. Галсановай дайнай үедэ хэһэн ажалынь эли тодоор гэршэлжэ үгэнэ гээд хэлэлтэй.

Социалис Ажалай Герой болоошьегүй һаа, Н. Д. Галсанов дайнай үеын баатарнуудтай адли сэгнэгдэхэ хүн мүн.

Үнэн сэхэ баатарнуудаа ёһотоор сэгнэжэ һурахал ёһотойбди. Н. Д. Галсанов һүүлшын жэлнүүдтэ Ахын райподо ажаллажа байгаа. Тэндэһээ пенсидэ үдэшэгдөө. Тэд юундэшьеб, райпогой хүтэлбэрилэгшэд Нима Дашеевичые «Ажалай ветеран» гэһэн медальда зуршалаагүй, мартажерхиһан байха юм. Энэнь мүнөө хүрэтээ райпогой юрын ажалшадые гайхуулһан зандаг.

Владимир ГАЛСАНОВ.

ОМОГОРХОЛ ТҮРУУЛБЭ

Февралиин 15-най нарата дуулаахан үдэр Хурамхаанай районой Бархан нютагай ажалшад Сагаан һарын һайндэрые урма баяртайгаар тэмдэглэбэ.

Үдэрэй хоёр сагта Барханай худоогэй соёлой байшан соо хүн зон олоороо сугларба. Сагаан һарын һайндэртэй дашарамдуулан, һайн һайхан үреэлнүүдые хэлсэжэ, зон баяртай хөөрэлдэжэ һууба. Үндэр лама, РСФСР-эй арадай депутат Эрдэм Цыбикжаповые уггахаяа газаашаа гарахыень Барханай сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Ц. Ш. Чимитцыренов сугларагшадые гуйба. Уданшьегүй Эрдэм Дашибалбарович Цыбикжапов морилон хүрэжэ ерэбэ. Тэрээнтэй суггаа Хурамхаанай районно Соведэй түрүүлэгшэ, Буряадай ССР-эй арадай депутат Владимир Дармаевич Цыренов ерэлсээ.

Урин зөөлэхэн, һайниие хүсэһэн үгэнүүдээр хүнүүдтэ хандахадаа, Эрдэм Цыбикжапов хүндэтэйгөөр уггаһандань баяр баясхаланиие хүргэжэ, һайндэрөөр амаршалаад, элүүр энхэ, зол жаргалтай ябахыень булта зондо хүсэбэ.

Үнэрһэн жэлэйнгээ түсэбүүдые манай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз үлүүлэн дүүргэжэ шадаа, энэмнай манай колхозниигуудай ажалай габьяа гээшэ ааб даа. Гүрэндэ һу, мяха, ороохо, нооһо тушааха уялгануудаа эрхимээр дүүргээ. Ажалай иимэ туйлалтатайгаар Сагаалганаа уггажа байхада һайн гээшэ ааб даа. Бархан нютагайхид Сагаалганай бүтүүгэй һуни бурханаа дэлгээжэ, бүүһэгээ шанажа, шанаһан зөөхэй, мүн бэшэшье эдеэнэй дээжэ бурхандаа табижа, сагаагшан түмэр Хонин жэлээ уггаба бшуу.

Үльгэр домог, оньһон хошоо үгэнүүд, буряадай арадай аман зохёолой абдарһаа абтаһан сэсэн, мэргэн үгэнүүд клуб соо зэдэлээ. Һаэр шаалгын, үргэ заалалгын, бүхэ барилдаанай мүрысөөнүүд болоо. Бүхы организацинууд болон эмхи зургаануудай худэлмэрилэгшэд, худоогэй интеллигенци һайндэртэ хабаадаа. Барханай сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Ц. Ш. Чимитцыренов, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой правлениин түрүүлэгшэ Г. Н. Цыренов, парткомой секретарь М. М. Доржиев гэгшэд барханайхидые бүгэдыень Сагаан һарын һайндэрөөр амаршалаад, ута наһа, удаан зол жаргал, ажалай туйлалтануудые, энэ орёо хүндэ хүшэр сагта тархияа гунхуулангүй, урагшаа омогтойгоо дабшахыень уряалба.

Хубилган шэнэдхэлгын ашаар энэ уг заншалаа, эртэ урда сагайнгаа ёһо гуримуудые, Буддын шажанние нэргээхэ ерга боломжо олдоо гэхэдэ алдуу болохогүй. Мүнөөдэр бидэнэр Сагаалганаа тэмдэглэжэ байхадаа, булта амар, элүүр энхэ һуужа, үхибүүдые хүмүүжүүлжэ, үхэр малаа харууһалжа, эдеэ хоолоор бултаниие хангана